

**РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ**

**ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД
ЗА 2022. ГОДИНУ**

**Београд,
јун 2023. године**

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	3
2. КАПАЦИТЕТИ – ЉУДСКИ РЕСУРСИ У ЦСР	5
2.1 РАДНИЦИ ЗАПОСЛЕНИ НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ	5
3. КОРИСНИЦИ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД	6
3.1. МАЛОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПРЕМА КОРИСНИЧКИМ ГРУПАМА	9
3.2. ПУНОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПРЕМА КОРИСНИЧКИМ ГРУПАМА (МЛАДИ, ОДРАСЛИ И СТАРИЈИ) ..	10
3.3. ДЕЦА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	11
3.4. ПУНОЛЕТНЕ ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	11
4. ВРШЕЊЕ ЈАВНИХ ОВЛАШЋЕЊА	12
4.1 МАТЕРИЈАЛНА ПОДРШКА	12
4.2 СТАРАТЕЉСКА ЗАШТИТА	13
4.2.1 ДЕЦА ПОД СТАРАТЕЉСКОМ ЗАШТИТОМ.....	13
4.2.2 ДЕЦА ПОД ПРИВРЕМЕНОМ СТАРАТЕЉСКОМ ЗАШТИТОМ.....	16
4.2.3 ПУНОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПОД СТАРАТЕЉСТВОМ.....	18
4.2.4 ПУНОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПОД ПРИВРЕМЕНИМ СТАРАТЕЉСТВОМ.....	19
4.3 СМЕШТАЈ КОРИСНИКА У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	20
4.3.1 СМЕШТАЈ ДЕЦЕ.....	20
4.3.2 СМЕШТАЈ ПУНОЛЕТНИХ КОРИСНИКА.....	21
4.4 УСВОЈЕЊЕ	22
4.5 ЗАШТИТА ОД НАСИЉА	23
4.6 ЗАШТИТА МАЛОЛЕТНИКА СА ПРОБЛЕМИМА У ПОНАШАЊУ	28
4.7 ЗАШТИТА ДЕЦЕ И ВРШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА	33
5. ЗАКЉУЧАК	37

1. УВОД

Републички завод за социјалну заштиту (у даљем тексту Завод) је према Закону о социјалној заштити задужен за праћење система социјалне заштите. Према Одлуци о Програму званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године¹, односно Закону о званичној статистици одређен је као одговорни произвођач статистике. Уредбом о утврђивању Плана званичне статистике за 2022. годину² Завод је дефинисан као одговорни произвођач званичне статистике за групу области III. ДЕМОГРАФИЈА И ДРУШТВЕНЕ СТАТИСТИКЕ, област: 7. Социјална заштита, подобласт: 1) Статистика социјалне заштите.

Планом званичне статистике дефинисано је да Завод реализује четири истраживања на годишњем нивоу на територији Републике Србије³, а Извештај о раду центара за социјални рад је публикација настала као резултат истраживања „Истраживање о корисницима и услугама, правима и мерама социјалне заштите“.

Центар за социјални рад (у даљем тексту ЦСР) је установа социјалне заштите која има кључну улогу при остваривању права грађана на социјалну, породично-правну и старатељску заштиту и представља својеврстан упутни орган при коришћењу услуга социјалне заштите. ЦСР оснивају јединице локалне самоуправе, а обједињени чине јединствену мрежу подршке на територији целе државе. ЦСР је одговоран за процену стања, потреба, снага и ризика корисника. На основу обављене процене планира се коришћење услуга и одређују се мере заштите.

Извештај о раду ЦСР је сачињен на основу појединачних статистичких извештаја о раду 170 одељења⁴ ЦСР прикупљених извештајном методом на основу упитника Републичког завода за социјалну заштиту. Имајући у виду да је јединствени информациони систем за евиденцију и унос података установа социјалне заштите – СОЗИС, започео са радом у 2022. години и да је миграција података у току, налази представљени овим извештајем произлазе искључиво из података које су доставили ЦСР. У том смислу, квалитет података у овом извештају зависи од квалитета достављених података за које одговорност носе ЦСР.

Извештај се састоји из неколико целина. Прву целину чине капацитети и људски ресурси ЦСР. У другом делу извештаја приказани су корисници ЦСР према корисничким групама: малолетни и пунолетни. Трећи део односи се на права и услуге из домена јавних овлашћења (дефинисани Законом о социјалној заштити, Породичним законом, Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица, Кривичним закоником и Законом о спречавању насиља у породици⁵). У завршном делу извештаја приказани су основни закључци.

Светска здравствена организација је 11. марта 2020. године прогласила светску пандемију изазвану вирусом корона. У складу са тим могу се уочити посебна одступања у 2020.

¹ Службени гласник РС“ бр. 13/2021

² „Сл. гласник РС“, бр. 133/2021

³ Уредба о утврђивању Плана званичне статистике за 2022. годину („Сл. гласник РС“, бр. 133/2021)

⁴ Извештај о раду ЦСР сачињен је на основу податка достављених о 171 извештајних јединица. Укупно је 170 одељења ЦСР у РС, али опште службе Градског центра за социјални рад Београд у Руској је такође извештајна јединица која доставља податке само о запосленим радницима у својој служби.

⁵ Закон о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011 и 117/2022 - одлука УС)

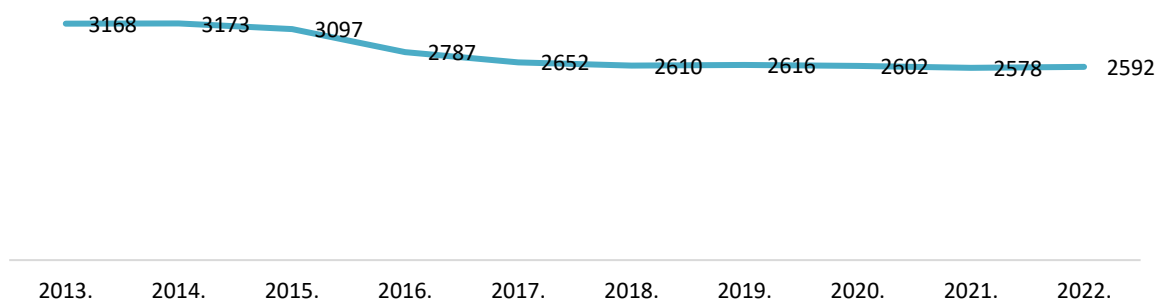
години у подацима, индикаторима и трендовима у односу на претходне или наредне године. У годишњим извештајима о раду центара за социјални рад из 2020. године центри су извештавали да су се запослени током пандемије суочавали са посебним захтевима како би одговорили на потребе корисника и заједнице у измењеним околностима.

2. КАПАЦИТЕТИ – ЛЉУДСКИ РЕСУРСИ У ЦСР

2.1 РАДНИЦИ ЗАПОСЛЕНИ НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ

Број радника у ЦСР запослених на неодређено време на дан 31.12.2022. године износио је 2.592. У односу на 2013. годину број запослених је смањен за 18,2%, док се у последњих пет година одржава на истом ниову. (Графикон бр.1).

Графикон бр. 1: Радници запослени у ЦСР на неодређено време, 2013 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Највећи број радника запослених на неодређено време, односно 80,2% финансира се из буџета РС. Из буџета локалне самоуправе, финансирано је 19,4% запослених, док се 0,3% финансира комбиновано из буџета локалне самоуправе и буџета РС.

У старосној структури радника запослених на неодређено време на дан 31.12.2022. године највећи је удео запослених старости од 40 до 49 година и износи 28,5%. Удео запослених старијих од 60 година је такође висок и износи 18,4%. Ови подаци указују да се систем социјалне заштите суочава са потребама запошљавања нових кадрова, јер је број запослених пред пензијом значајан (Графикон бр. 2).

Графикон бр. 2: Радници запослени на неодређено време у ЦСР према старосној структури, 2022. (%)

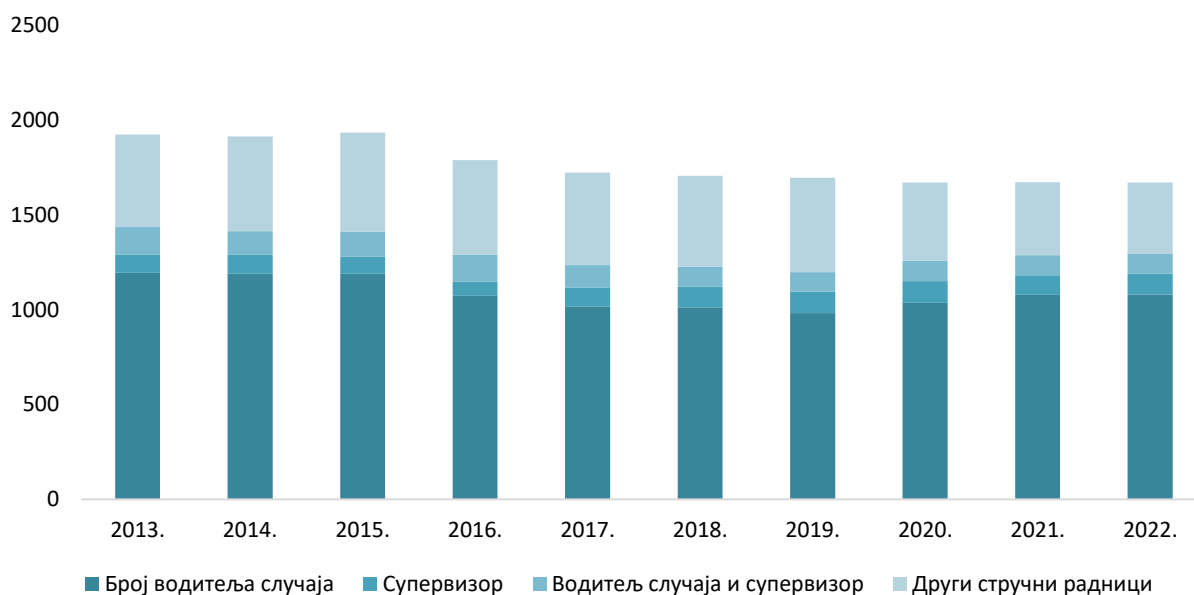

Извор: Извештаји ЦСР

Послове стручног рада је на дан 31.12.2022. године обављало 1.671 запослених на неодређено време. Укупно 1.080 запослених ради на пословима вођења случаја, 112 обавља послове супервизије, док је 103 радника истовремено обављало и послове вођења случаја и

супервизије. Друге стручне послове обављало је 376 радника, од чега 61,4% чине правници. У периоду 2013 – 2022. забележен је тренд смањења броја стручних радника за 13,6% (Графикон бр. 3).

Графикон бр 3: Стручни радници запослени на неодређено време у ЦСР, 2013 – 2022.

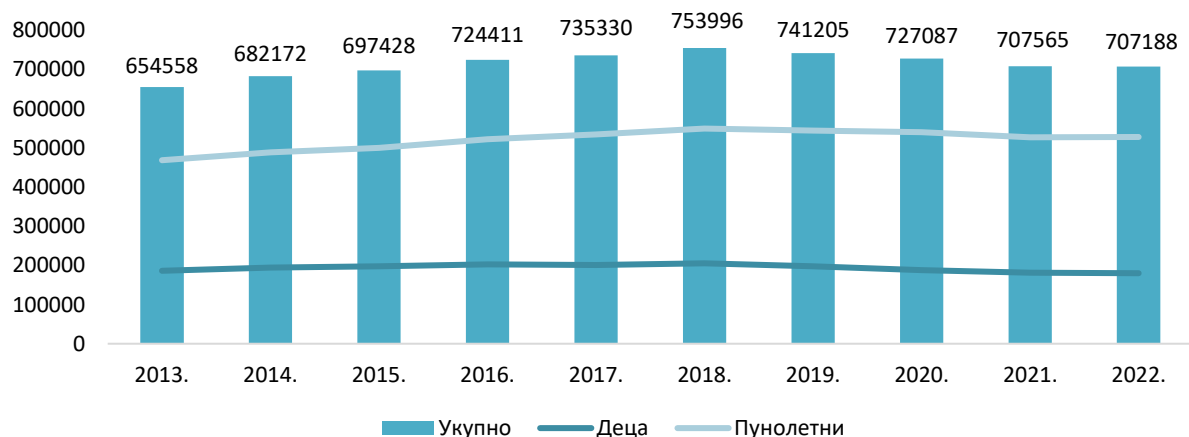
Извор: Извештаји ЦСР

Програме стручног усавршавања акредитоване у систему социјалне заштите је у 2022. години похађало 1.297 стручних радника, што је за 24,5%, више у односу на претходну годину.

3. КОРИСНИЦИ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

У току 2022. године на евиденцији ЦСР било је укупно 707.188 корисника, а на дан 31.12.2022. године 569.961 корисника. У 2018. години забележен је прекид тренда повећања броја корисника који је трајао од 2013. до 2018. године, након чега долази до тренда смањења. У односу на 2013. годину укупан број корисника је у 2022. години већи за 8%, али је у односу на 2018. годину када је забележен највећи број корисника у десетогодишњем периоду, смањен за 6,2 % (Графикон бр. 4).

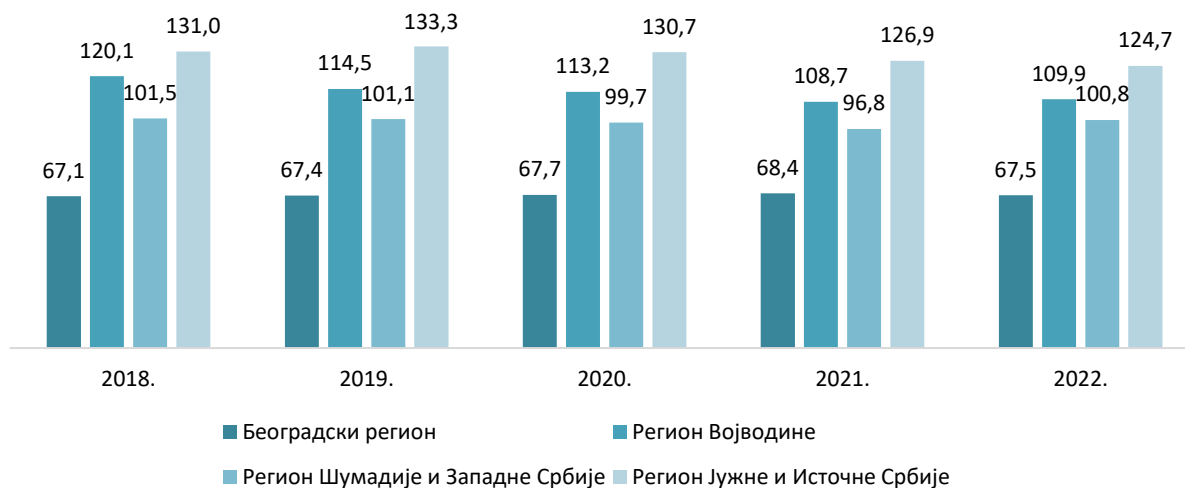
Графикон бр. 4: Корисници на евиденцији ЦСР у току године, 2013 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Стопа обухвата корисника на евиденцији ЦСР у односу на општу популацију Србије у 2022. години износи 100,1⁶, што значи да у просеку од 1.000 становника у Србији 100 становника су корисници услуга ЦСР. Највећа стопа обухвата становништва који су на евиденцији ЦСР у односу на регионалну распрострањеност континуирано се бележи у Јужној и Источној Србији са стопом од 124,7, док најмањи број грађана, односно најнижу стопу обухвата београдски регион 67,5. Овакав тренд присутан је у протеклих пет година (Графикон бр. 5).

Графикон бр. 5: Стопа обухвата становништва на евиденцији ЦСР у регионима у РС, 2018 – 2022.

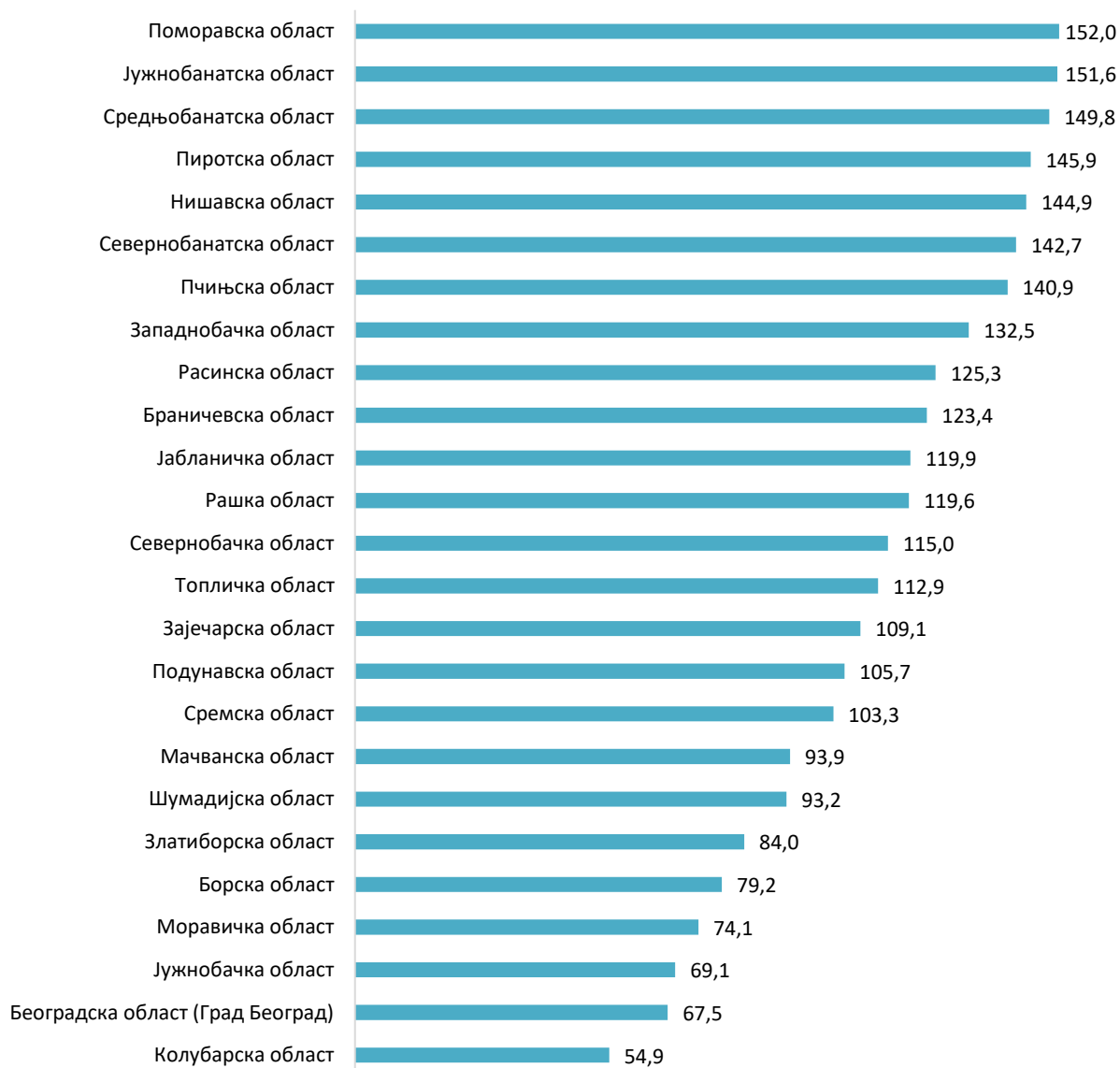

Извор: Извештаји ЦСР, РЗС

⁶ Стопа се односи на РС без АП КиМ – за КиМ није могуће израчунати дистрибуцију према областима јер РЗС не ради процене становништва за КиМ. За израчунавање су коришћени подаци о процени становништва за 01.06.2021. године.

У односу на области РС, стопа обухвата становника на евиденцији ЦСР највећа је у Поморавској и Јужнобанатској области и износи 152, односно 151,6. Затим следи Средњобанатска област са 149,8. Као и у претходној години, најмања стопа обухвата забележена је у Београдској 67,5 и Колубарској области 54,9 (Графикон бр. 6).

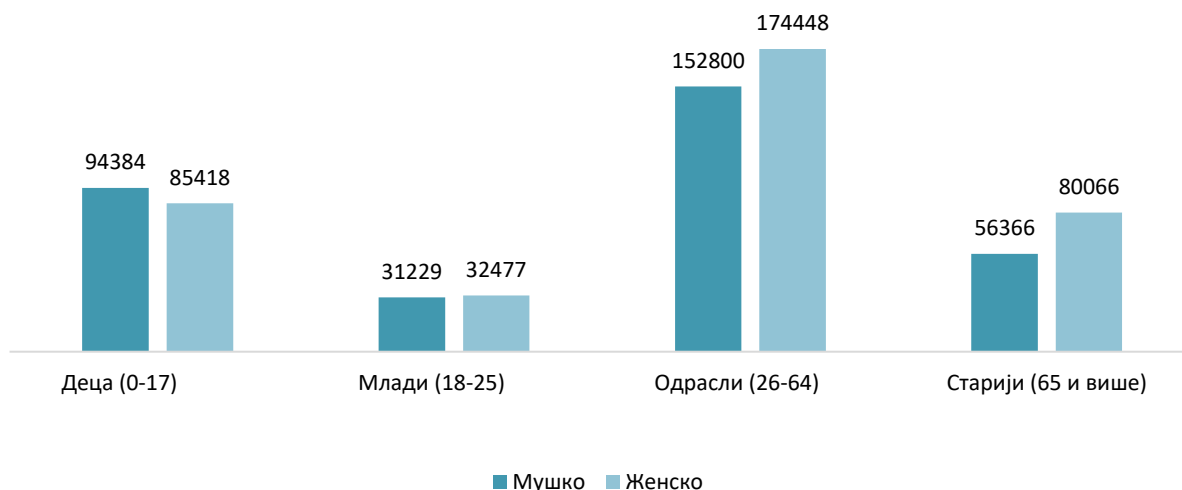
Графикон бр. 6: Стопа обухвата становништва на евиденцији ЦСР у областима у РС, 2022. године

Извор: Извештаји ЦСР

У старосној структури корисника у 2022. години доминирају одрасли корисници са 46,3%, следе деца са 25,5%, затим старији са 19,3% и млади са 9%. У укупном броју пунолетних корисника има више жена: 51% код младих, 53,3% код одраслих и 58,7% код старијих, док је у категорији деце виши удео дечака који чине 52,5% (Графикон бр. 7).

Графикон бр. 7: Корисници на евиденцији ЦСР у току године према старосној структури и полу, 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

3.1. МАЛОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПРЕМА КОРИСНИЧКИМ ГРУПАМА

Малолетно лице је корисник система социјалне заштите када му је услед породичних и других животних околности, угрожено здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да достигне оптимални ниво развоја.⁷

Као и претходних година, највећи број деце на евиденцији ЦСР у 2022. години припада категорији материјално угрожених корисника и њихов удео износи 50,3%. Следећу корисничку групу по заступљености чине деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права са 16,1%⁸ (Табела 1).

Табела 1: Удео корисничких група деце у укупном броју деце на евиденцији ЦСР, 2022. (%)

Корисничке групе	Удео у укупном броју деце корисника на евиденцији ЦСР
Деца чије су породице корисници НСП и других видова материјалних давања	50,3%
Деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права	16,1%
Остала деца	10,4%
Деца са проблемима у понашању и у сукобу са законом	9,1%
Деца са сметњама у развоју и/или инвалидитетом	7,3%
Деца жртве насиља и занемаривања	7,1%

⁷ Члан 41. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011 и 117/2022 - одлука УС)

⁸ Корисничке групе деце које се приказане у табели детаљно су описане у Члану 41. Закона о социјалној заштити.

Деца под старатељством (сва деца под старатељством: и у породици и на смештају)	5,9%
Деца са неадекватним родитељским старањем	3,2%
Деца у поступцима располагања имовином	1,5%
Деца страни држављани без пратње	0,8%
Деца у поступцима одређивања личног имена	0,3%
Деца повратници/из реадмисије	0,2%
Деца у поступцима: сагласност за малолетнички брак	0,1%
Деца која живе и раде на улици (деца улице)	0,1%
Деца жртве трговине људима	0,1%

Извор: Извештаји ЦСР

3.2. ПУНОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПРЕМА КОРИСНИЧКИМ ГРУПАМА (МЛАДИ, ОДРАСЛИ И СТАРИЈИ)

Пунолетно лице је корисник система социјалне заштите, када је његово благостање, безбедност и продуктиван живот у друштву угрожен ризицима услед старости, инвалидитета, болести, породичних и других животних околности.⁹

Материјално угрожене особе су најзаступљенија корисничка група пунолетних корисника са 56,3%. Од осталих корисничких група пунолетних корисника најзаступљенији су пунолетни са инвалидитетом који чине 12,5%¹⁰ (Табела 2). Структура корисника према корисничким групама не показује значајна одступања у односу на претходну годину.

Табела 2: Удео корисничких група пунолетних у укупном броју пунолетних корисника на евиденцији ЦСР, 2022. (%)

Корисничке групе пунолетних корисника	Удео у укупном броју пунолетних корисника на евиденцији ЦСР
Материјално угрожене особе	56,3%
Особе са инвалидитетом	12,5%
Остали	10,9%
Жртве насиља, занемарене особе и у ризику од занемаривања	7,3%
Особе које имају потребе за смештајем -домски или породични смештај	7,0%
Особе под старатељством - сви пунолетни корисници под старатељством: и у породици и на смештају	5,5%
Особе које се споре око вршења родитељског права	4,3%
Особа са друштвено неприхватљивим понашањем	3,3%
Бескућници	0,3%
Страни држављани и лица без држављанства у потреби за социјалном заштитом	0,1%
Жртве трговине људима	0,01%

Извор: Извештаји ЦСР

⁹ Члан 41. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011 и 117/2022 - одлука УС)

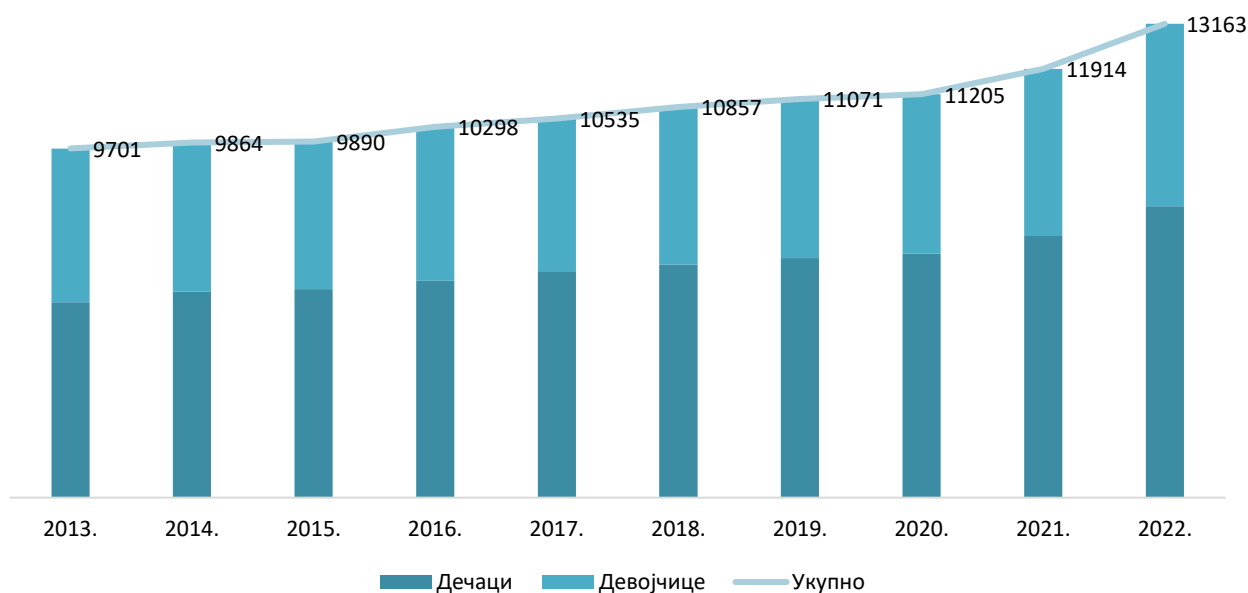
¹⁰ Корисничке групе пунолетних корисника које се приказане у табели детаљно су описане у Члану 41. Закона о социјалној заштити.

3.3. ДЕЦА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Деца са сметњама у развоју су корисници услуга социјалне заштите ако имају сметње у развоју (телесне, интелектуалне, менталне, сензорне, говорно-језичке, социо-емоционалне, вишеструке), а њихове потребе за негом и материјалном сигурношћу превазилазе могућности породице.¹¹

Укупан број деце са сметњама у развоју у 2022. години је 13.163, што је у односу на 2013. годину 35,7% више. У десетогодишњем периоду видљив је тренд већег удела дечака који се континуирано повећава и у 2022. години износи 61,5% (Графикон 8).

Графикон 8: Деца са инвалидитетом и сметњама у развоју на евиденцији ЦСР у току године према старосној структури и полу, 2013 - 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

3.4. ПУНОЛЕТНЕ ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

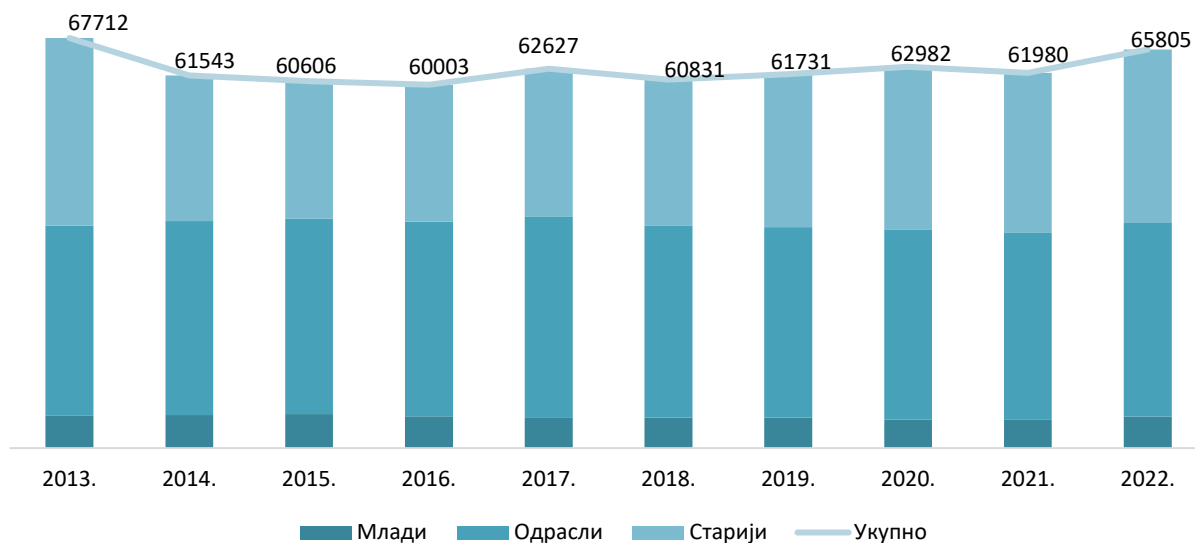
Особе са инвалидитетом су корисници услуга социјалне заштите ако имају телесне, интелектуалне, сензорне или менталне тешкоће или тешкоће у комуникацији и када се услед друштвених и других препрека сусрећу са функционалним ограничењима у једној или више области живота.¹²

Укупан број пунолетних корисника са инвалидитетом на евиденцији ЦСР у 2022. години је 65.805. У односу на десетогодишњи просек, број пунолетних корисника са инвалидитетом у 2022. години већи за 5,1% (Графикон 9). У односу на старосну структуру пунолетних корисника са инвалидитетом, у 2022. години највећи удео чине одрасли корисници са 48,7%, затим старији корисници са 43,5%, док је најмањи удео младих и износи 7,9%.

¹¹ Члан 41. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011 и 117/2022 - одлука УС)

¹² Члан 41. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011 и 117/2022 - одлука УС)

Графикон бр. 9: Пунолетне особе са инвалидитетом на евиденцији ЦСР у току године према старосној структури и полу, 2013 - 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

4. ВРШЕЊЕ ЈАВНИХ ОВЛАШЋЕЊА

4.1 МАТЕРИЈАЛНА ПОДРШКА

У децембру 2022. године право на новчану социјалну помоћ (НСП) користило је 77.999 породица, односно 182.773 лица, што је за 10,5% мање лица него претходне године¹³.

Према подацима ЦСР, у току 2022. године поднето је 71.039 захтева за остваривање права на новчану социјалну помоћ - НСП, а то право је остварило 86%, односно 61.059 корисника. У претходних пет година, просечно 74.465 грађана годишње подноси захтев за НСП, а 64.967 грађана у току године оствари право на НСП.

У 2022. години поднето је 184.052 захтева за остваривање права на једнократну новчану помоћ, док је право остварило 88,1%, односно 162.137 корисника.

За унапређење квалитета живота особа са инвалидитетом, преко ЦСР се може остварити додатак за помоћ и негу другог лица (ДНП) и увећани додатак за помоћ и негу другог лица (УДНП). Захтеве за ДНП у 2022. години поднело је 14.245 лица, а право је остварило 65,2% односно 9.294 корисника. Када је у питању УДНП, поднето је 9.290 захтева, а право је остварило 5.606 корисника, што је 60,3% од укупног броја поднетих захтева.

¹³ Извор података: РЗС, ДевИнфо база

4.2 СТАРАТЕЉСКА ЗАШТИТА

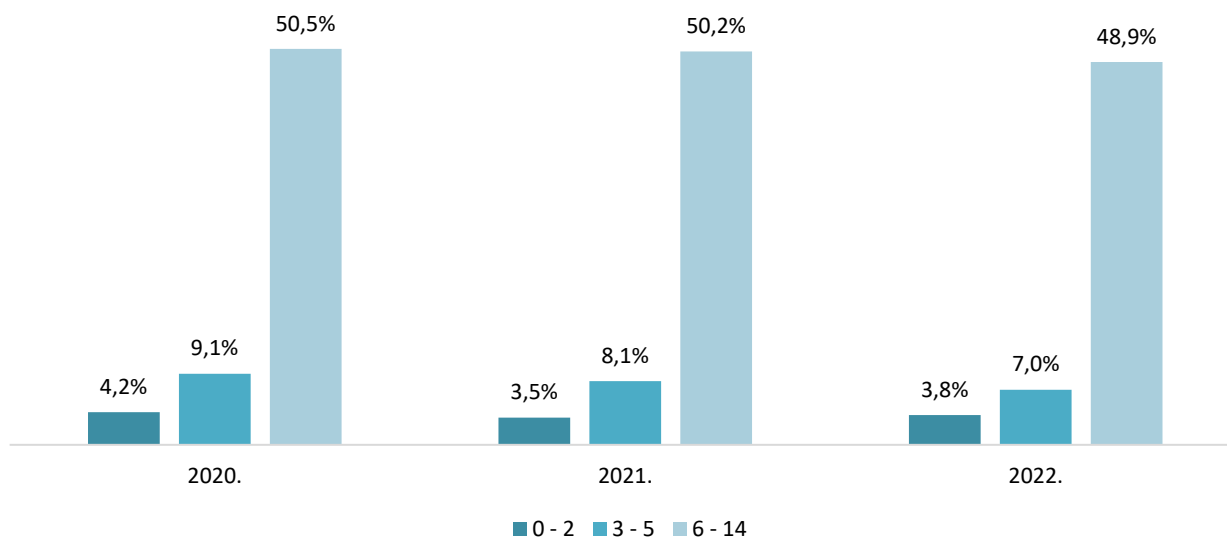
Старатељство је посебан облик породично правне заштите намењен деци без родитељског старања и деци којој је у одређеним животним околностима потребно правно заступање које не могу да обезбеде родитељи¹⁴. Старатељство не подразумева нужно непосредно старање о детету, већ правно заступање и предузимање разноврсних активности за заштиту права детета у складу са његовим интересима. Центар за социјални рад, који у Србији врши послове органа старатељства, може одлучити да, у складу са интересом детета, детету под старатељством не поставља старатеља, него да дужност старатеља врши непосредно, за шта се задужује један од стручних радника органа старатељства.

Такође, центар за социјални рад као орган старатељства доноси одлуку о примени мера старатељске заштите и према пунолетним особама са инвалидитетом уколико су делимично или потпуно лишене пословне способности.¹⁵

4.2.1 ДЕЦА ПОД СТАРАТЕЉСКОМ ЗАШТИТОМ

На дан 31.12.2022. године 4.302 деце је под старатељском заштитом, што је у односу на претходну годину мање за 3,4%. У укупном броју деце под старатељством у 2022. години удео дечака и девојчица је уједначен. Половина од укупног броја, односно 48,9% деце под старатељством је узраста од шест до 14 година. Таква расподела присутна је у последње три године (Графикон бр. 10).

Графикон бр. 10: Деца под старатељством на евиденцији ЦСР према узрасту, 2020 – 2022. (%)

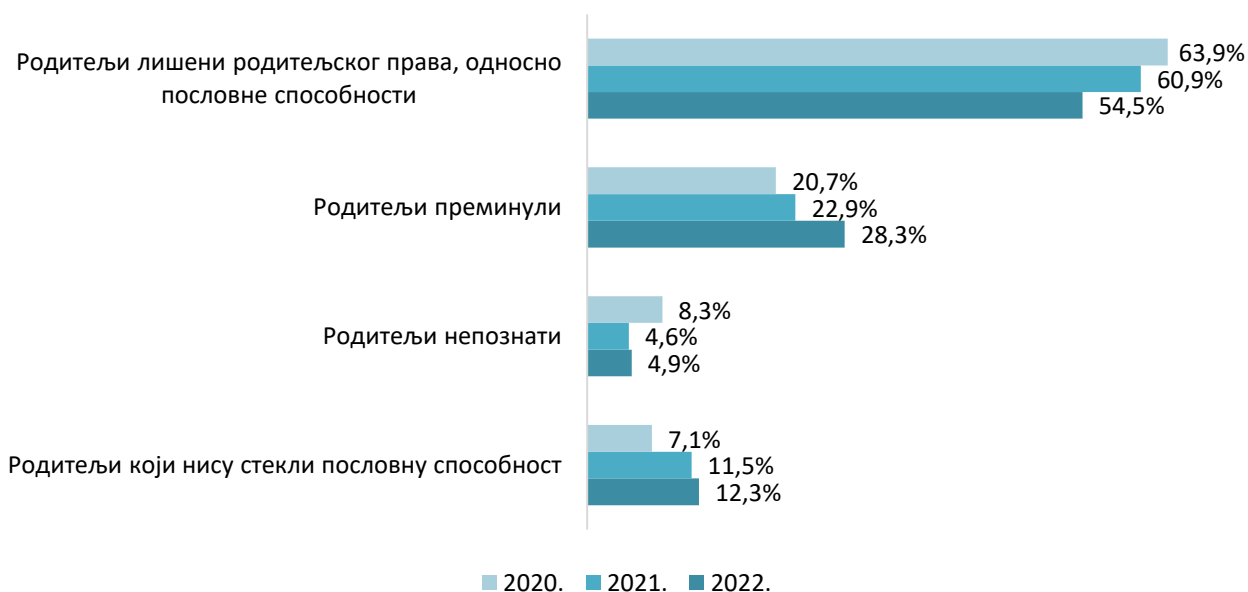
Извор: Извештаји ЦСР

У току 2022. године ЦСР као орган старатељства, у складу са јавним овлашћењима су донели 593 решења о примени мера старатељске заштите према деци. Као и претходних година, најчешћи разлог био је лишење родитељског права које се у 2022. години јавља у 54,5% случајева (Графикон бр. 11).

¹⁴ Породични закон, члан 124 („Сл. гласник РС“ бр. 8/2005, 72/2011 - др. закони 6/2015)

¹⁵ Члан 124. И 125. Породичног закона („Сл. гласник РС“ бр. 8/2005, 72/2011 - др. закони 6/2015)

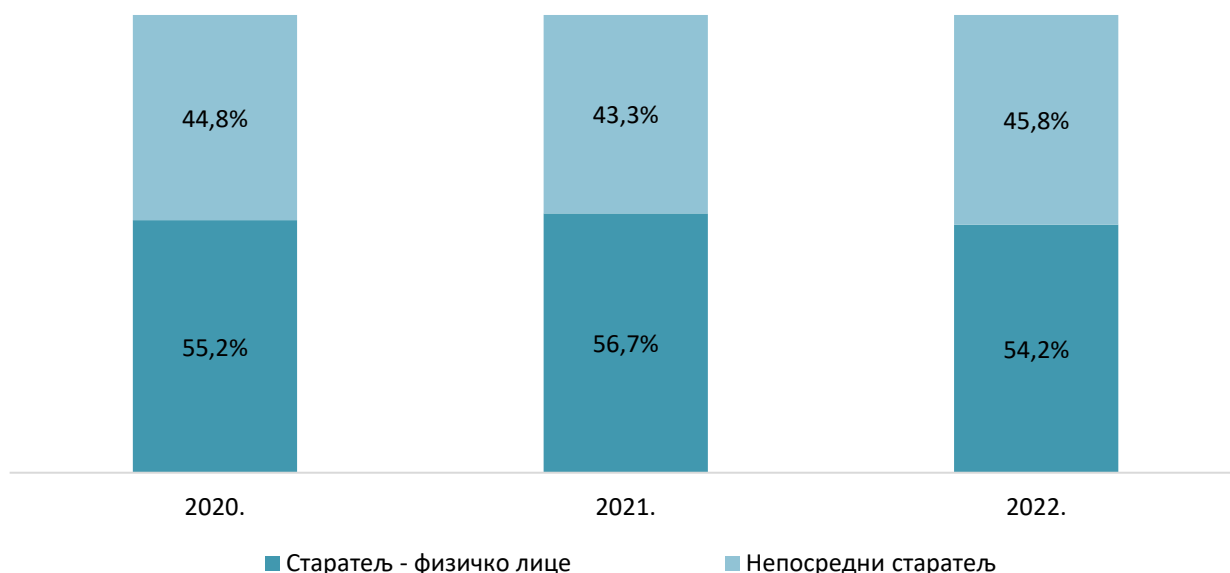
Графикон бр. 11: Решења о примени мера старатељске заштите за децу донетих у току године према разлозима примене, 2019 - 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

У односу на укупан број деце под старатељством у току 2022. године, у 54,2% случајева старатељ деце је физичко лице, док ЦСР непосредно врши улогу старатеља у 45,8% случајева, односно за 1.969 деце (Графикон бр. 12).

Графикон бр. 12: Вршиоци дужности старатељске заштите деце, 2020 – 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

Удео деце под старатељством која су смештена у хранитељским породицама је 67,3%. Од укупног броја деце под старатељством у хранитељским породицама, 23,3% деце је у сродничким хранитељским породицама. Домски смештај је заступљен у 10,5% случајева, док се на смештају код сродника налази 21,9% деце. Оваква расподела присутна је у последње три године (Графикон бр. 13).

Графикон бр. 13: Решења о примени мера старатељске заштите над децом према врсти смештаја, 2020 - 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

У току 2022. године донето је 627 решења о престанку старатељске заштите над децом. У 75,6% случајева реч је о деци узраста од 15 до 17 година, што је у складу са подацима о разлозима престанка старатељске заштите над децом, међу којима доминира пунолетство детета за 70,7% деце (Графикон бр. 14).

Графикон бр. 14: Решења о престанку старатељске заштите над децом донетих у току године према разлозима престанка, 2022. (%)

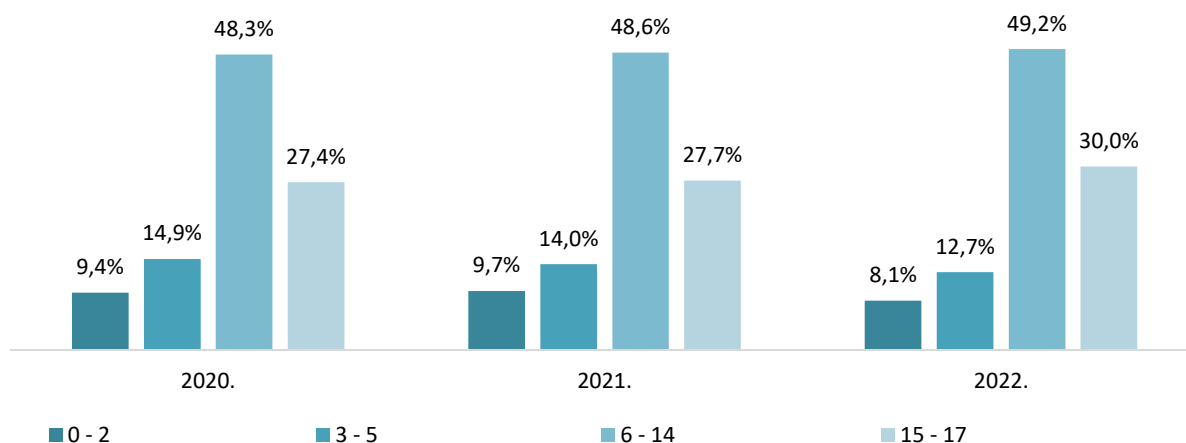

Извор: Извештаји ЦСР

4.2.2 ДЕЦА ПОД ПРИВРЕМЕНОМ СТАРАТЕЉСКОМ ЗАШТИТОМ

На дан 31.12.2022. године мере привремене старатељске заштите примењене су за 4.225 деце. Полна структура деце је уједначена, са 51,9% дечака, док у узрасној структури 49,2% чине деца узраста од шест до 14 година. Таква расподела је присутна у протекле три године (Графикон бр. 15).

Графикон бр. 15: Решења о привременом старатељству над децом, према узрасту детета, 2020 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

У току 2022. године донето је 2.123 решења о примени мера привремене старатељске заштите према деци. Међу разлозима за примену ових мера, за разлику од претходне две године када је доминирала спреченост родитеља да врше родитељску дужност, у 2022. години доминира неадекватно родитељско старање са 40,1% (Графикон бр. 16).

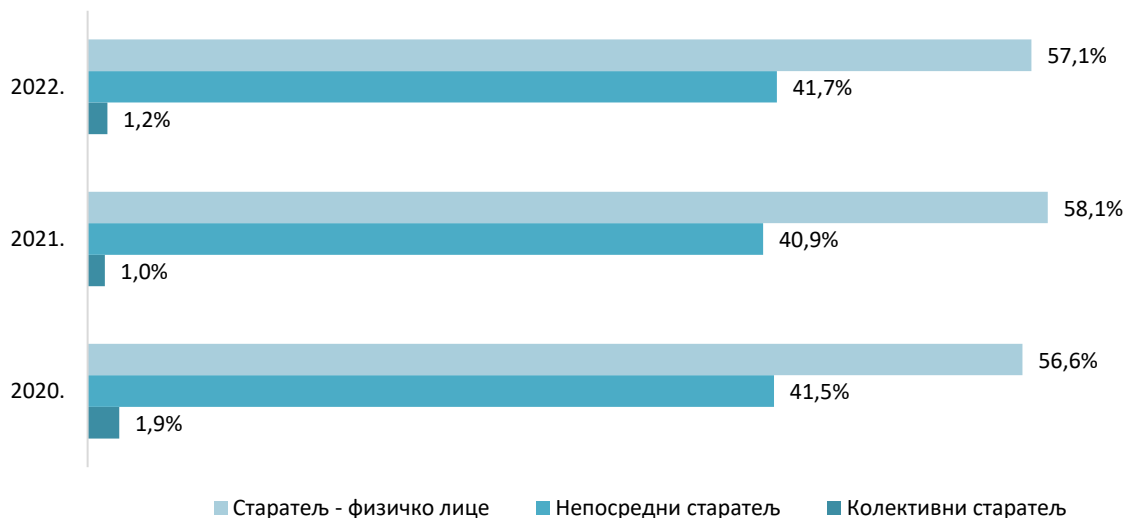
Графикон бр. 16: Решења о примени мера привремене старатељске заштите према деци донетих у току године према разлозима примене, 2020 - 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

Од укупног броја деце према којој су примењиване мере привремене старатељске заштите у току 2021. године, у 57,1% случајева старатељ је физичко лице, док је код 41,7% деце реч о непосредном старатељству. Колективног старатеља има 1,2% деце (Графикон бр.17).

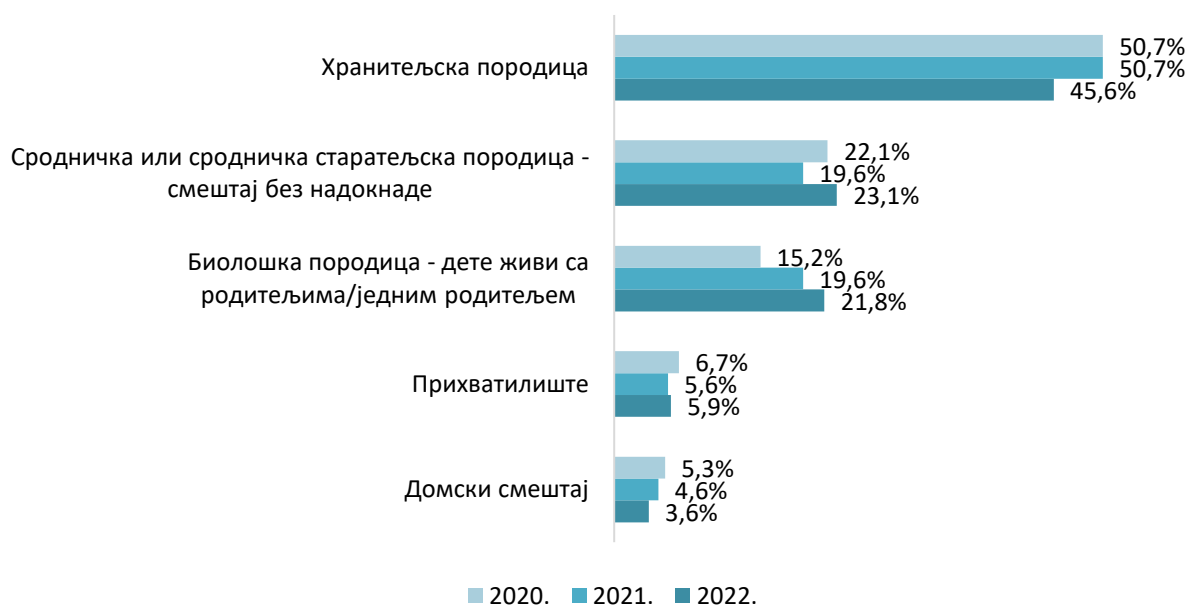
Графикон бр. 17: Вршиоци дужности привремене старатељске заштите деце, 2020 – 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

Када је реч о смештају деце под привременим старатељством, у 2022. години 45,6% деце је смештено у хранитељским породицама, од чега 15,7% чине сродничке хранитељске породице. Удео деце у биолошким породицама износи 21,8% (Графикон бр. 18).

Графикон бр. 18: Решења о привременом старатељству над децом према врсти смештаја, 2020 - 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

4.2.3 ПУНОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПОД СТАРАТЕЉСТВОМ

На дан 31.12.2022. године под старатељском заштитом је 13.271 пунолетна корисника. Укупан број пунолетних корисника под сталним старатељством је на истом нивоу као и претходне године. Од укупног броја пунолетних корисника под старатељством у 2022. години 54,9% је мушког пола. Када је реч о старости корисника, 69,7% припада категорији одраслих и таква расподела присутна је у претходне три године (Графикон бр. 19).

Графикон бр. 19: Решења о примени мера старатељске заштите над пунолетним корисницима према старости корисника, 2020 – 2022.

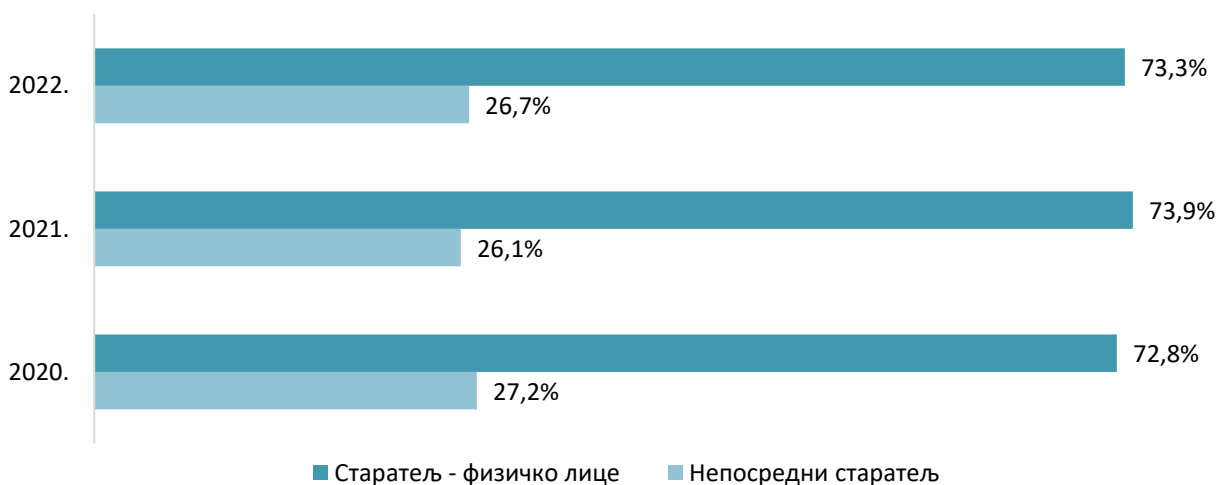

Извор: Извештаји ЦСР

Број пунолетних корисника према којима су у току 2022. године примењене мере старатељске заштите је 1.072, од чега 57,3% чине одрасли.

Од укупног броја пунолетних корисника који су под старатељством, који у 2022. години износи 13.271, у 73,3% случајева старатељ је физичко лице, а код 26,7% корисника реч је о непосредном старатељству које обавља ЦСР (Графикон бр. 20).

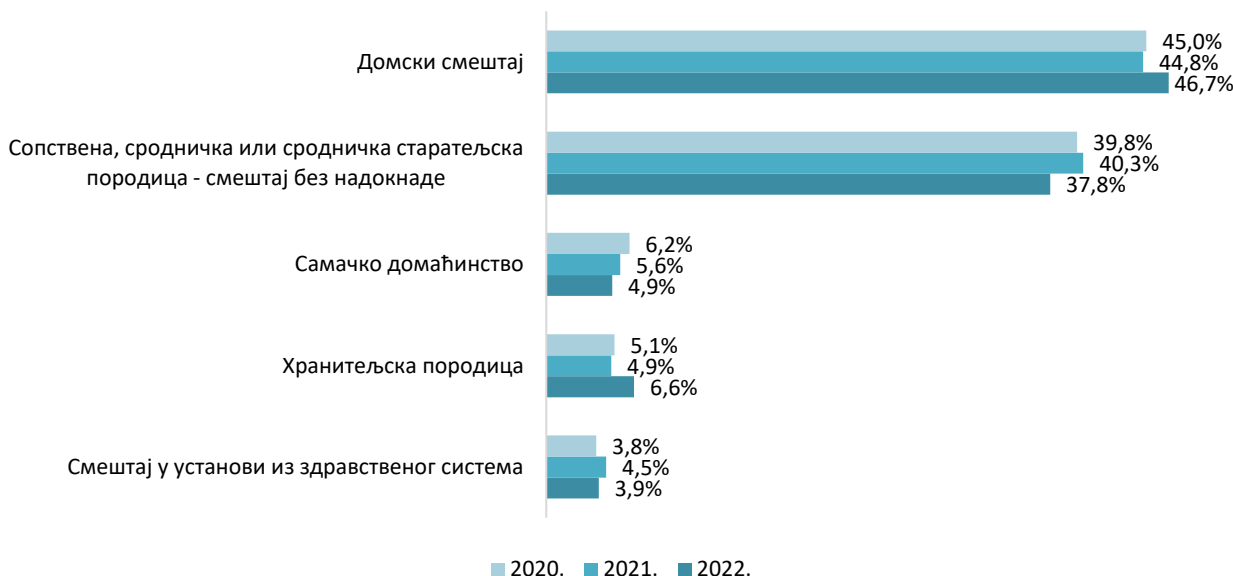
Графикон бр. 20: Вршиоци дужности старатељске заштите пунолетних корисника, 2020 – 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

Када је реч о смештају пунолетних корисника под старатељством, у 2022. години највише, односно 46,7% корисника живи у дому, тј. установи за смештај у систему социјалне заштите, док 37,8% живи у сродничкој породици. Такав тренд присутан је у протекле три године (Графикон бр. 21).

Графикон бр. 21: Решења о старатељској заштити над пунолетним корисницима према врсти смештаја, 2020 - 2022. (%)

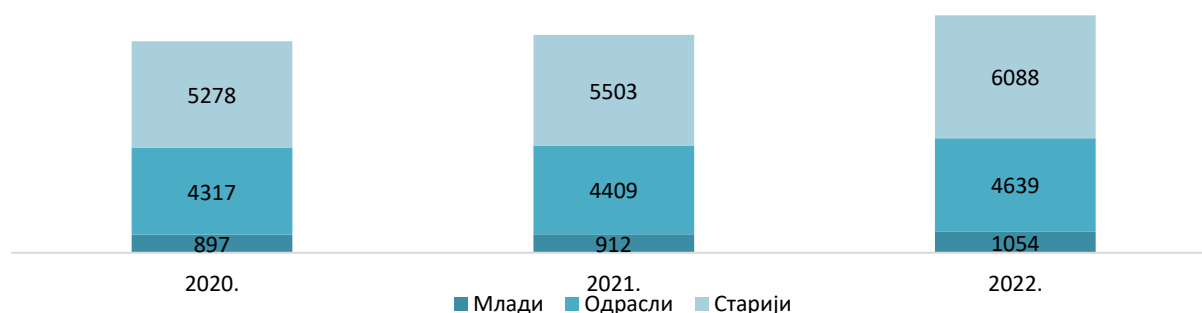
Извор: Извештаји ЦСР

Од 889 решења о престанку сталне старатељске заштите над пунолетним корисницима, која су донета у току 2022. године, разлог престанка је у 94,2% случајева била смрт корисника. За осталих 52 корисника који чине 5,8%, донета је правоснажна одлука о враћању пословне способности.

4.2.4 ПУНОЛЕТНИ КОРИСНИЦИ ПОД ПРИВРЕМЕНИМ СТАРАТЕЉСТВОМ

На дан 31.12.2022. године 11.781 пунолетних корисника имало је решење о привременом старатељству, од чега је 53,8% женског пола. Као и у последње три године, највећи број корисника, односно 51,8% припада категорији старијих (Графикон бр. 22).

Графикон бр. 22: Решења о привременој старатељској заштити над пунолетним корисницима према старости корисника, 2020 - 2022.

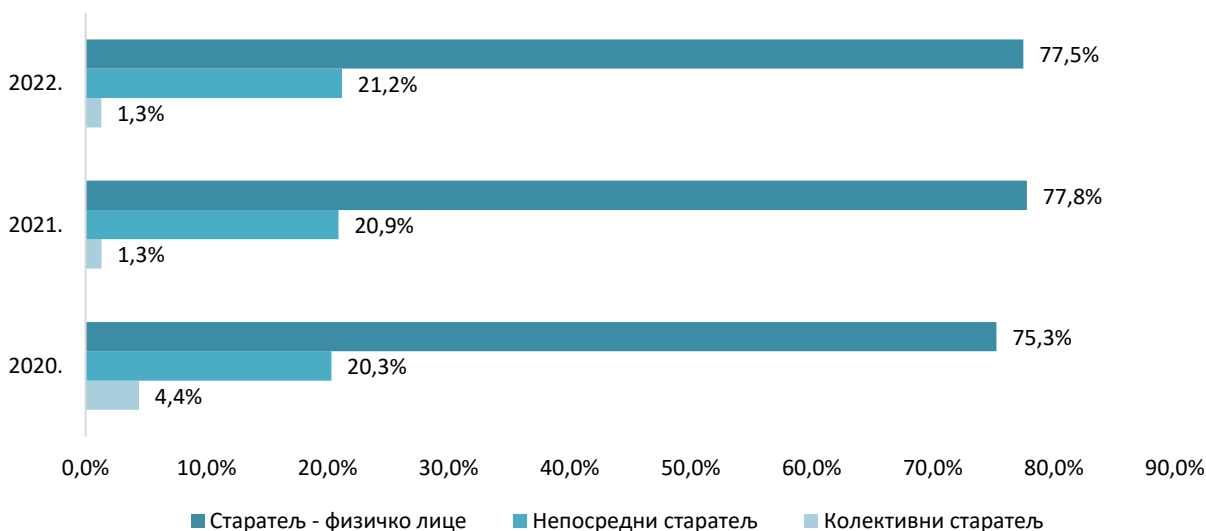

Извор: Извештаји ЦСР

У току 2022. године донето је 6.648 нових решења о примени мера привремене старатељске заштите над пунолетним корисницима.

Од укупног броја привремених старатељстава над пунолетним корисницима, у 77,5% случајева старатељ је физичко лице, док се непосредни старатељ јавља у 21,2% случајева (Графикон бр. 23).

Графикон бр.23: Вршиоци дужности привремене старатељске заштите пунолетних корисника, 2020 – 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

4.3 СМЕШТАЈ КОРИСНИКА У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

4.3.1 СМЕШТАЈ ДЕЦЕ

Број деце која су на дан 31.12.2022. године користила услуге смештаја је износио 5.443, од чега је 89,5% деце смештено у хранитељске породице, а 10,5% у установама за смештај. Значајан податак јесте да десетогодишњи тренд показује смањење укупног броја деце на смештају у систему социјалне заштите за 9,9% у односу на 2013. годину, као и да је удео деце на породичном смештају у континуираном порасту. (Графикон бр. 24).

Графикон бр. 24: Решења о домском и породичном смештају деце, 2013 – 2022.

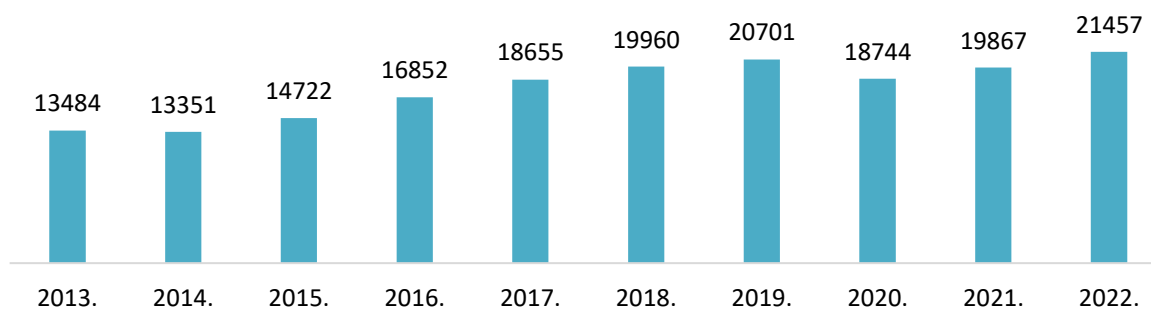
Извор: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

Извештаји показују да је у току 2022. године ЦСР издао 421 решење за смештај деце у прихватилиште.

4.3.2 СМЕШТАЈ ПУНОЛЕТНИХ КОРИСНИКА

На дан 31.12.2022. године број пунолетних корисника на смештају у установама социјалне заштите износио је 21.457¹⁶. Иако је 2020. године дошло до значајнијег смањења броја пунолетних корисника на смештају, што се везује за последице пандемије изазване вирусом корона, од 2014. године, број пунолетних корисника на смештају континуирано расте. У 2022. години број пунолетних на смештају већи је за 59,1% у односу на 2013. годину (Графикон бр. 25).

Графикон бр. 25: Решења о домском смештају пунолетних корисника, 2013 – 2022.

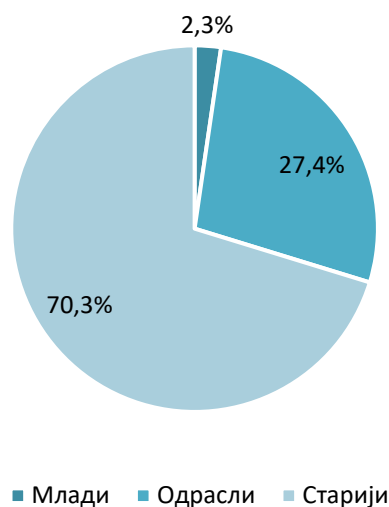

Извор: Извештаји установа за смештај

Од укупног броја пунолетних корисника на смештају у установама социјалне заштите у 2022. години, 70,3% су старији корисници, одрасли чине 27,4%, док је младих 2,3% (Графикон бр. 26). ЦСР су у току 2022. године издали 709 решења о смештају пунолетних корисника у прихватилиште.

¹⁶ Податак се односи на укупан број пунолетних корисника у свим установама за смештај у систему социјалне заштите – у јавном и општем сектору.

Графикон бр. 26: Пунолетни корисници на смештају у установама социјалне заштите према старости, 2022. (%)

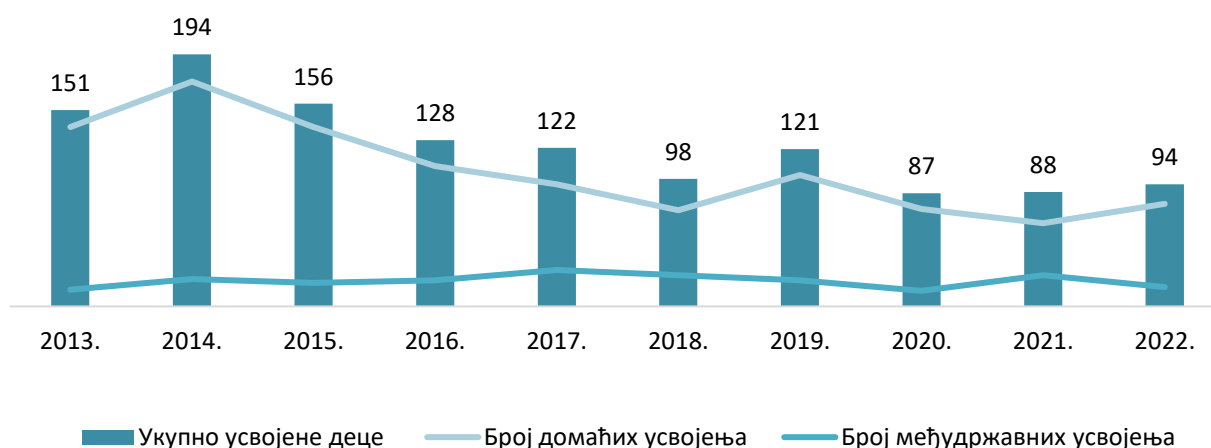
Извор: Извештаји установа за смештај

4.4 УСВОЈЕЊЕ

Усвојење је најпотпунији и нејефикаснији облик заштите деце без родитељског старања чиме се детету обезбеђује развој у породици у којој усвојитељи преузимају улогу родитеља и врше сва права и дужности која чине садржину родитељског права.

У 2022. години усвојено је 94 деце. Посматрано у периоду од десет година, број усвојења варира. Највећи број деце усвојен је 2014. године и то 194 деце (Графикон бр. 27). Од укупно 94 деце усвојене у 2022. години, 15 деце, односно 16% од укупног броја усвојено је од стране страних држављана.

Графикон бр. 27: Број усвојене деце, 2013 – 2022.

Извор: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

4.5 ЗАШТИТА ОД НАСИЉА

Насиље у породици је понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице. Насиље у породици је уређено Законом о социјалној заштити, Породичним законом, Законом о спречавању насиља у породици, а одређено је и као кривично дело и регулисано Кривичним закоником¹⁷.

Под насиљем у породици Породични закон¹⁸ подразумева: nanoшење или покушај nanoшења телесне повреде; изазивање страха претњом убиства или nanoшења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу; присиљавање на сексуални однос; навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем; ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима; вређање и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

Улога центра за социјални рад у случајевима насиља у породици вишесложна је и огледа се пре свега у процени ризика и потреба корисника како би се утврдили ризици и потребе жртве, односно жртава породичног насиља. На основу процене Центар, уз партиципацију жртве породичног насиља, доноси индивидуални план заштите корисника који може укључивати пружање подршке, саветовање, смештај на безбедно место (прихватилиште за жртве насиља/сигурна кућа или код сродника), информисање о правима и законским могућностима, као и усмеравање ка другим релевантним институцијама.

У 2022. години у ЦСР је евидентирано 38.896 пријава насиља у породици. Подаци у претходних десет година указују на тренд константног пораста броја пријава насиља, који је најизраженији у периоду до 2013. до 2018. године. Тренд пораста броја пријава насиља је последица повећаног пријављивања насиља центру за социјални рад од стране полиције, жртава и осталих актера, али и успешнијег процесуирања поступака (Графикон бр. 28).

Према старосној структури жртве, континуирано највећи број пријава насиља се односи на одрасле кориснике, а најмањи на младе. У 2022. години 55,4% пријава односи се на одрасле, тј. особе узраста од 26 до 65 година. Удео пријава насиља над децом износи 21,9%, над старијима 12,1% и над младима 10,6%.

¹⁷ "Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - исправка, 107/05 - исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19

¹⁸ Члан 197. Породичног закона („Сл. гласник РС“ бр. 8/2005, 72/2011 - др. закони 6/2015)

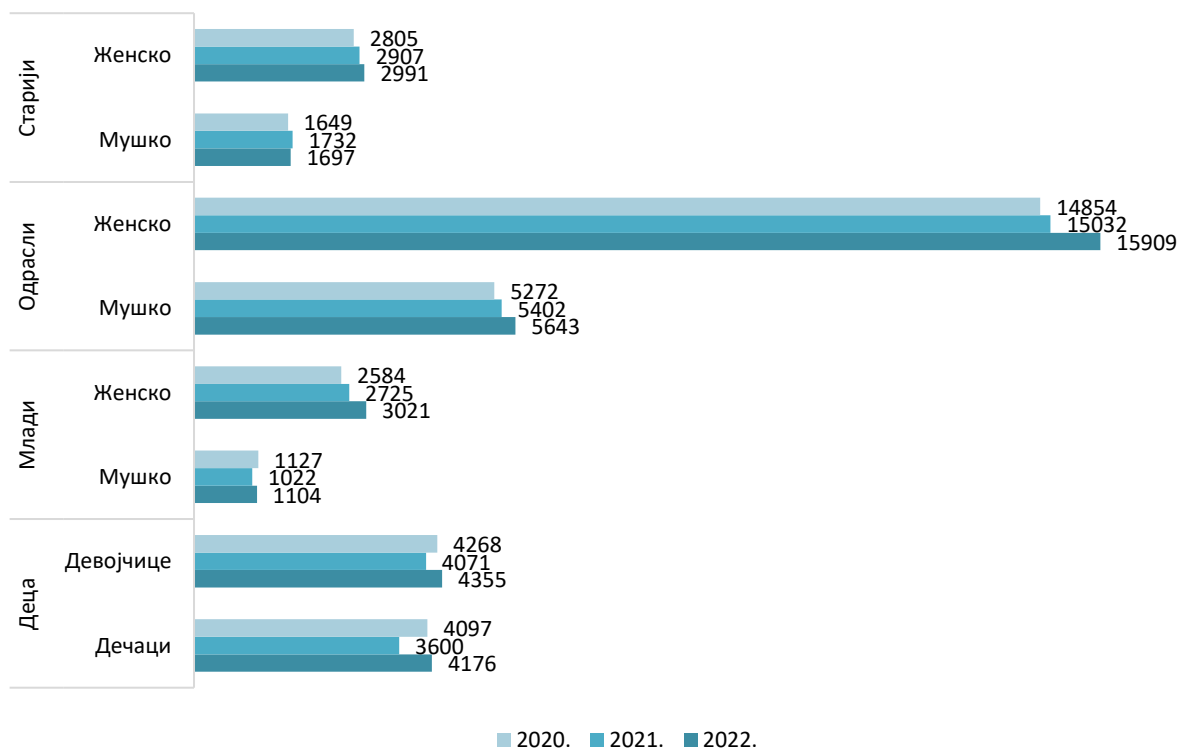
Графикон бр. 28 Пријаве породичног и партнерског насиља у току године према старости, 2013 - 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

У 2022. години, као и у претходних десет година, доминирају пријаве насиља над особама женског пола у свим старосним категоријама: код деце 51%, код младих 73,2%, код одраслих 73,8%, а код жена старијих од 65 година износи 63,8%. Значајнији пораст пријава насиља над женама посебно је видљив код пунолетних (Графикон бр. 29).

Графикон бр. 29: Пријаве насиља у ЦСР према старости и полу жртве насиља, 2020 - 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

У односу на врсту насиља, број пријава за психичко насиље показује највећи пораст и у последње три године је доминантна врста насиља. У 2022. години удео психичког насиља је 49%. Број пријава за физичко насиље континуирано бележи висок удео у односу на пријаве за друге врсте насиља и у 2022. години износи 42,6% (Графикон бр. 30).

Графикон бр. 30: Пријаве насиља у ЦСР према врсти насиља, 2013 - 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Од 8.531 пријава насиља над децом у току 2022. године, највећи број, односно 44,6% пријава односи се на емоционално насиље (Графикон бр. 31).

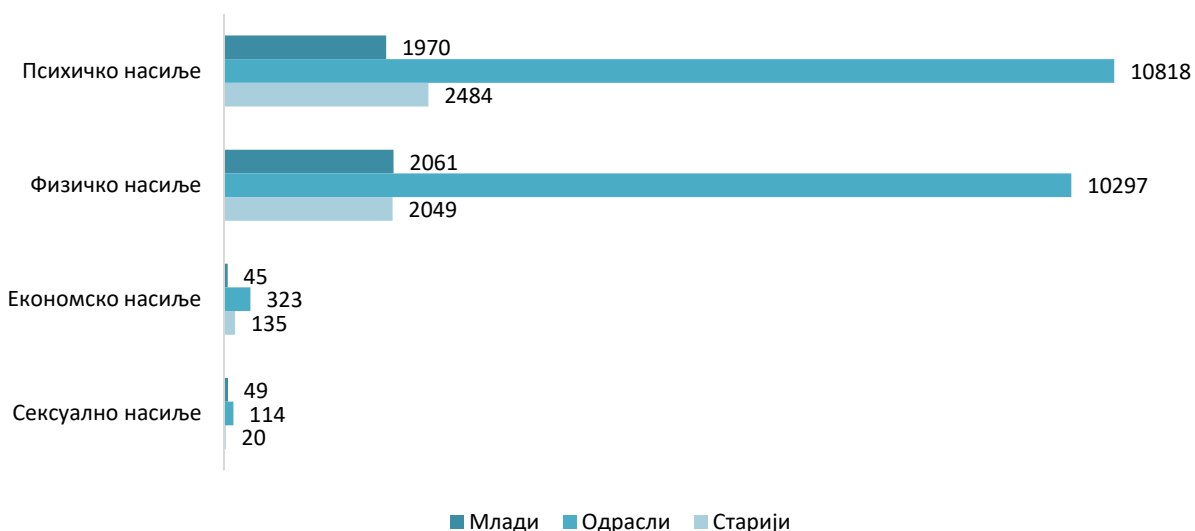
Графикон бр 31: Пријаве насиља над децом према врсти насиља, 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

У односу на пријаве насиља над пунолетним корисницима, највећи број односи се на психичко и физичко насиље према одраслим корисницима (Графикон бр. 32).

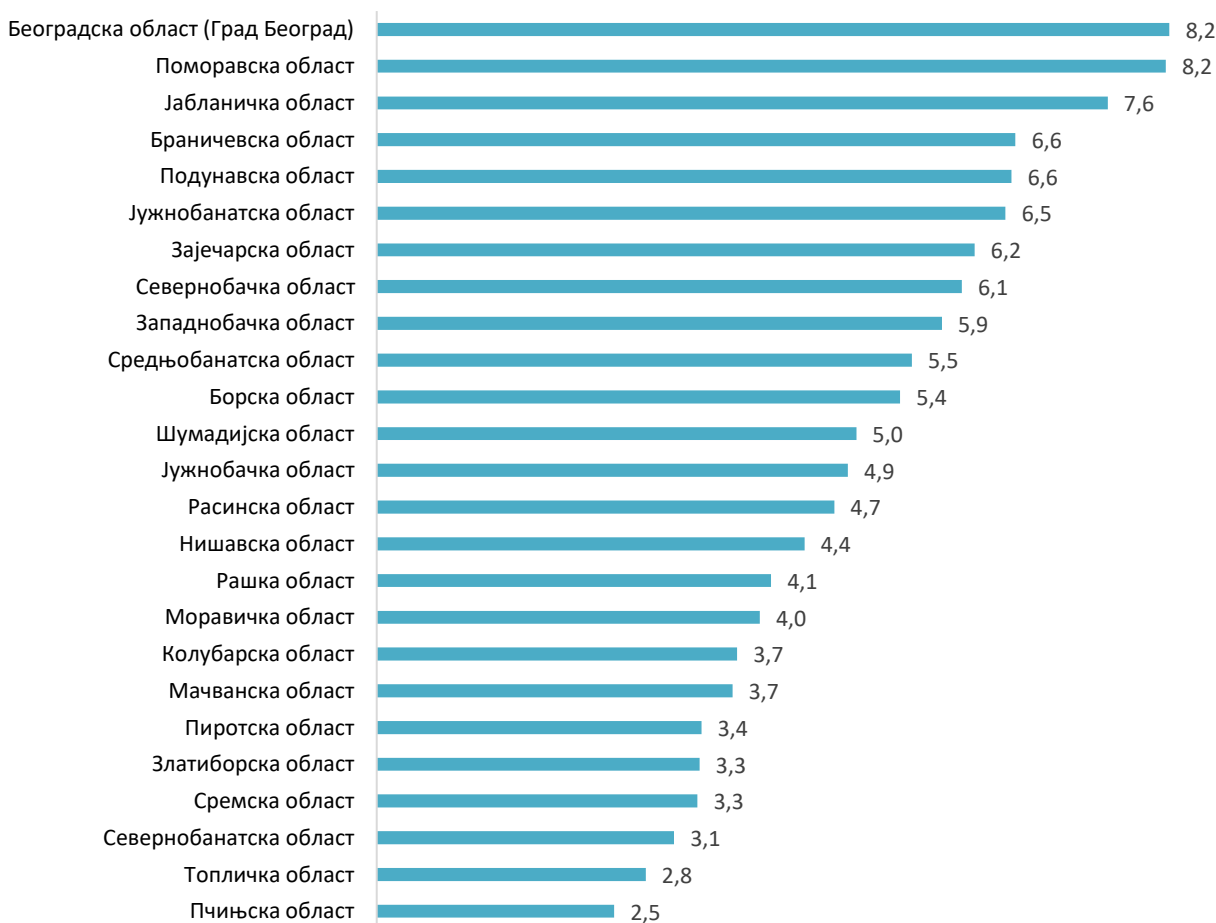
Графикон бр. 32: Пријаве насиља над пунолетним корисницима према врсти насиља, 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Највећа стопа пријава насиља у односу на број корисника ЦСР је у београдској и поморавској области и износи 8,2, следе јабланичка област са стопом од 7,6 и браничевска са 6,6. (Графикон бр. 33).

Графикон бр. 33: Стопа обухвата становништва пријавама насиља у ЦСР, 2022. године

Извор: Извештаји ЦСР

Као и претходних година, подносилац највећег броја пријава је полиција: у 2022. години полиција је поднела 71,8% од укупног броја пријава за породично насиље (Графикон бр. 34).

Графикон бр. 34: Пријаве насиља у ЦСР према подносиоцу пријаве, 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

Када је реч о особама које су у пријавама насиља означене као починиоци насиља, у 2022. години у 54,3% случајева починилац је актуелни или бивши брачни или ванбрачни партнер. Родитељи се такође у значајном броју појављују као починиоци насиља, у 19,8% (Графикон бр. 35).

Графикон бр. 35: Пријаве насиља у породици према сродству починиоца са жртвом насиља, 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

У заштити жртава породичног насиља, ЦСР се у 2022. години као до сада углавном ослања на сопствене ресурсе, кроз пружање материјалне, правне или стручно саветодавне подршке и помоћи: 21.908 покренутих поступака за пунолетне, а 5.148 за малолетне жртве породичног насиља.

У ситуацијама у којима је безбедност корисника у високом ризику Центар доноси план неодложне интервенције који подразумева хитно обезбеђење: безбедности, здравствене заштите и егзистенцијалних услова за жртву породичног насиља. У циљу обезбеђивања безбедности жртве породичног насиља ЦСР може да предложи измештање починиоца или

потенцијалног починиоца насиља у породици из заједничког породичног домаћинства или из непосредног окружења жртве, као и да измести жртву насиља у породици или потенцијалну жртву из заједничког породичног домаћинства или непосредног окружења и да обезбеди смештај жртве у безбедно окружење.¹⁹

У 2022. години издвајање жртве насиља из породице примењено је за 472 деце и 402 пунолетних жртава. Кривична пријава је подигнута у 73 случаја заштите деце и 346 случајева заштите пунолетних жртава породичног насиља.

У оквиру сарадње на спречавању насиља у породици на подручју сваког основног јавног тужилаштва образује се група за координацију и сарадњу коју чине представници основних јавних тужилаштава, полицијских управа и центара за социјални рад, са подручја за које се група образује. Она разматра сваки случај насиља у породици који није окончан правоснажном судском одлуком у грађанском или кривичном поступку, случајеве када треба да се пружи заштита и подршка жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела из овог закона, израђује индивидуални план заштите и подршке жртви и предлаже надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака.²⁰

У 2022. години Центри за социјални рад су учествовали у раду група за координацију и сарадњу на локалном нивоу. Према подацима Републичког јавног тужилаштва које води Централну евиденцију о случајевима насиља у породици²¹ у току 2022. године донето је 21.690 индивидуалних планова заштите и подршке жртвама насиља у породици²².

4.6 ЗАШТИТА МАЛОЛЕТНИКА СА ПРОБЛЕМИМА У ПОНАШАЊУ

Систем социјалне заштите је дужан да пружи подршку детету које својим понашањем угрожава себе и околину, као и његовој породици²³ јер је у таквим околностима несумњиво угрожен капацитет детета да достигне оптимални ниво развоја. ЦСР у оваквим случајевима наступа као орган старатељства и усмерен је на заштиту и помоћ детету и породици, примењујући различите услуге и мере на основу јавних овлашћења.

У пословима заштите малолетника у употреби су термини малолетници са проблемима у понашању и малолетници у сукобу са законом. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица под термином „деца“ подразумева децу узраста до 14 година која нису кривично одговорна, док се у социјалној заштити термин „деца“ односи на децу узраста до 18 година. Како би се обезбедило разумевање термина из домена кривично-правне заштите, у овом делу извештаја, користе се два термина: „млађи малолетници“ само за узраст деце од 14 до 16 година, „старији малолетници“ децу од 16 до 18, а термин „малолетници“ обухвата сву децу узраста од рођења до 18 година.

Малолетници са проблемима у понашању су малолетници са проблемима у понашању у школи, са родитељима, старатељима и заједницом, и малолетници који својим понашањем угрожавају себе и околину; малолетници који се суочавају са тешкоћама због злоупотребе

¹⁹ Законом о спречавању насиља у породици уводе се хитне мере заштите од насиља у породици. Закон даје овлашћење надлежном полицијском службенику да наређењем, без сагласности могуће жртве насиља у породици, изрекне хитне мере заштите од насиља у породици и то меру привременог удаљења учиниоца из стана или меру привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој.

²⁰ Члан 24, 25 и 26. Закона о спречавању насиља у породици („Сл. Гласник РС“, бр. 94/2016)

²¹ Члан 32. Закона о спречавању насиља у породици („Сл. Гласник РС“, бр. 94/2016)

²² http://www.rjt.gov.rs/docs/Izvestaj_Republika_Srbija_Republicko_javno_tuzila%C5%A1tvo_mart2023.pdf

²³ Члан 41. Закона о социјалној заштити („Сл. гласник РС“, бр. 24/2011)

алкохола, дроге или других опојних средстава и малолетници са проблемима у понашању који нису починили кривична дела нити прекршаје.

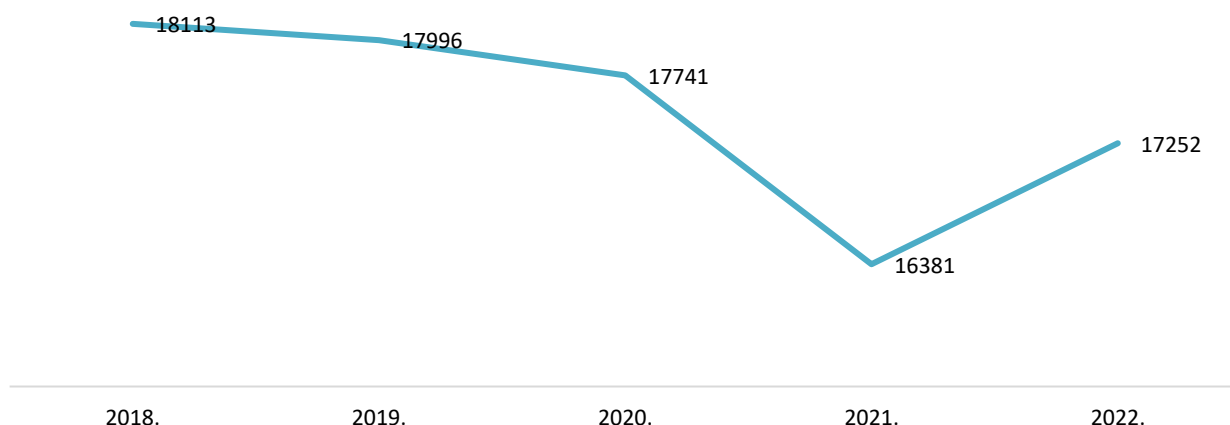
Малолетници у сукобу са законом (Кривични и Прекршајни закон) су малолетници који су у контакту са кривично-правним системом због сумње, оптужбе или осуде да су починили кривично дело. Лицу које у време извршења противправног дела, у закону предвиђеног као кривично дело, није навршило четрнаест година, не могу се изрећи кривичне санкције ни применити друге мере које предвиђа овај закон²⁴. Закон даље одређује као кривично одговорну децу узраста од 14 до 18 година живота, према којој се, као и млађим пунолетним лицима, од 18 до 21 године, могу изрећи васпитне мере од стране суда, казна малолетничког затвора²⁵ и мере безбедности²⁶, а ангажовање центра за социјални рад, као органа старатељства, је обавезно. Под условима предвиђеним законом малолетницима се могу изрећи мере безбедности²⁷.

Улога ЦСР у заштити малолетних учиниоца кривичних дела може се поделити у три различита сегмента:

- учешће у поступцима пред правосудним органима,
- учешће у извршењу кривичних санкција,
- учешће у примени диверзионих мера.

Током 2022. године евидентирано је укупно 17.252 малолетника и млађих пунолетника у сукобу са законом и са проблемима у понашању. Посматрајући петогодишњи период, уочава се континуиран тренд смањења броја деце и млађих пунолетника у сукобу са законом и са проблемима у понашању до 2021. године. У 2022. години број деце и млађих пунолетника повећан је за 4,1% у односу на претходну годину (Графикон бр. 36).

Графикон бр. 36: Малолетници и млађи пунолетници у сукобу са законом и са проблемима у понашању и у сукобу са законом на евиденцији ЦСР, 2018 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

²⁴Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица, ("Службени гласник РС", број 85 од 6. октобра 2005.)

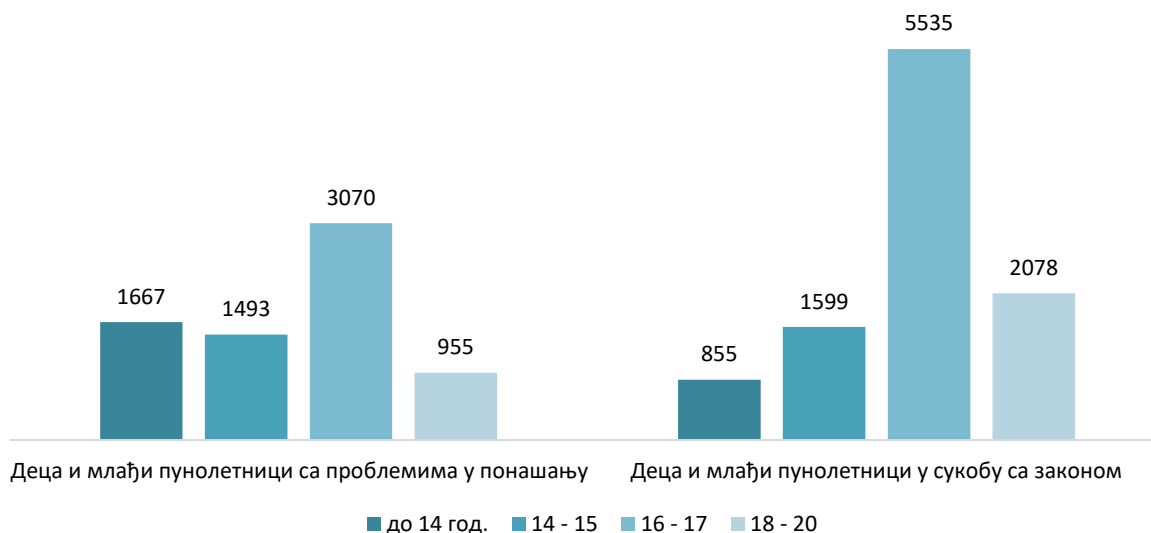
²⁵ Члан 2 Закона о малолетним учиниоцима кривичних деца и кривично-правној заштити малолетних лица, ("Службени гласник РС", број 85 од 6. октобра 2005.)

²⁶ Члан 79 Кривичног законика ("Сл. Гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

²⁷Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица, ("Службени гласник РС", број 85 од 6. октобра 2005.)

Од укупног броја малолетника, 10.067 је у сукобу са законом, а код 7.185 деце су евидентирани други проблеми у понашању. У обе групе најбројнија су деца узраста од 16 до 17 година, чији удео износи 49,9% (Графикон бр. 37).

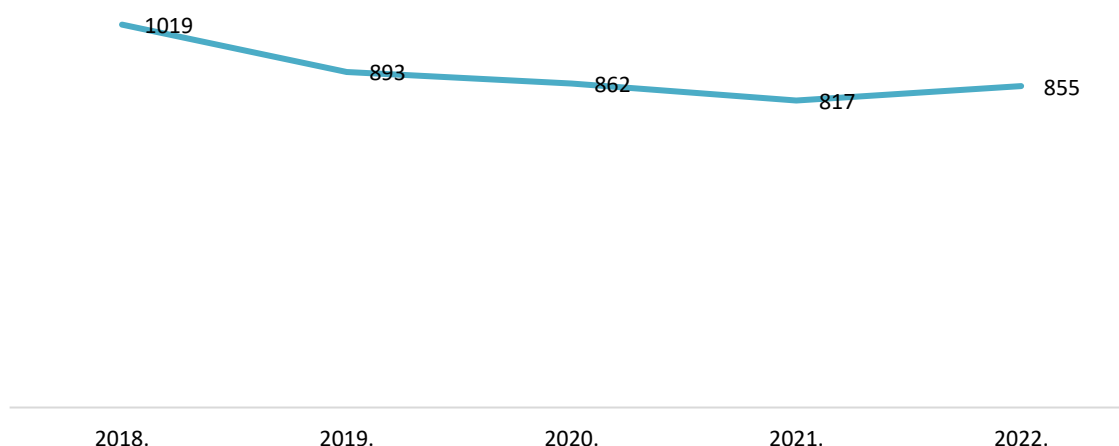
Графикон бр. 37: Малолетници и млађи пунолетници у сукобу са законом и са проблемима у понашању према узрасту, 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

У 2022. години центри за социјални рад су евидентирали 855 деце млађе од 14 година у сукобу са законом - кривично неодговорна деца, што је на нивоу претходне године. У односу на 2018. годину тај број је мањи за 16,1% (Графикон бр. 38).

Графикон бр. 38: Деца млађа од 14 година у сукобу са законом на евиденцији ЦСР, 2018 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

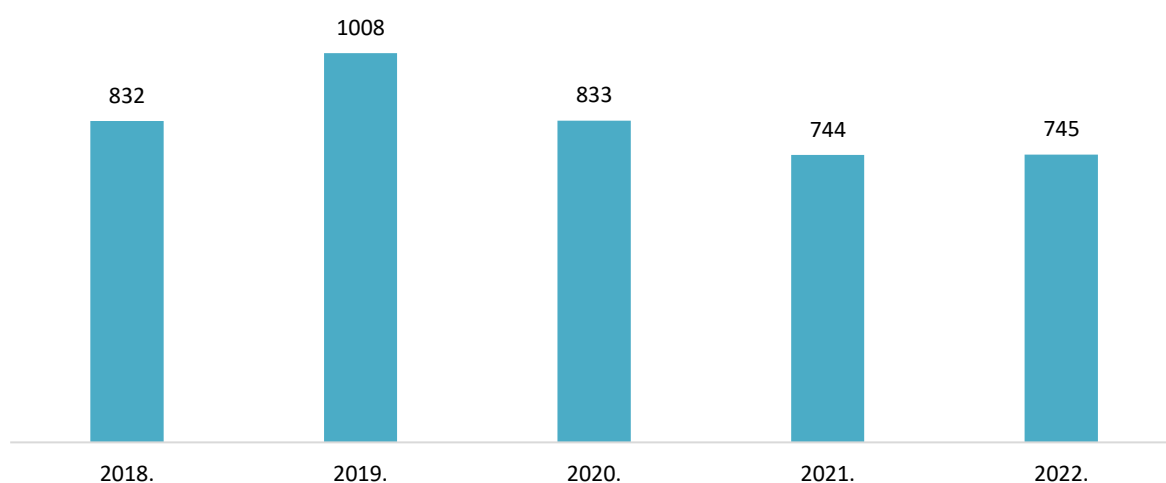
Васпитни налог је посебна мера која нема карактер кривичне санкције, чија сврха није покретање кривичног поступка према малолетном учиниоцу кривичног дела или обустава поступка, већ да се утиче на правилан развој малолетника, јачање његове личне одговорности

и превенира даље чињење кривичних дела.

Центар за социјални рад, у улози органа старатељства, учествује у свим поступцима према малолетним учиниоцима кривичних дела, као и према млађим пунолетним лицима (до 21 године) и у реализацији васпитних налога и васпитних мера.

У току 2022. године на евиденцији ЦСР је 745 малолетника са изреченим васпитним налозима, што је на нивоу претходне године, а у односу на 2018. годину мањи је за 10,5% (Графикон бр. 39).

Графикон бр. 39: Број малолетника којима су у току године изречени васпитни налози на евиденцији ЦСР, 2018 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Од укупно 697 изречених васпитних налога у току 2022. године, 36,9% чини укључивање у рад хуманитарних организација без накнаде или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја (Графикон бр. 40).

Графикон бр. 40: Изречени васпитни налози према врсти васпитних налога и полу детета, 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Малолетницима су току 2022. године за учињена кривична дела изречене различите васпитне мере, од којих су у току 2022. године најбројније мере упозорења и усмеравања са 53,5% (судски укор и мере посебне обавезе), затим мере појачаног надзора са 42,1% (појачан надзор од стране родитеља, усвојитеља или старатеља, појачан надзор у дргој породици, појачан надзор од стране органа старатељства и појачан надзор уз дневни боравак), а најмањи број изречених мера су заводске мере са 4,4% (упућивање у васпитну установу, упућивање у васпитно-поправни дом) (Графикон бр. 40).

Графикон бр. 41: Малолетници са изреченим васпитним мерама на евиденцији ЦСР, 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

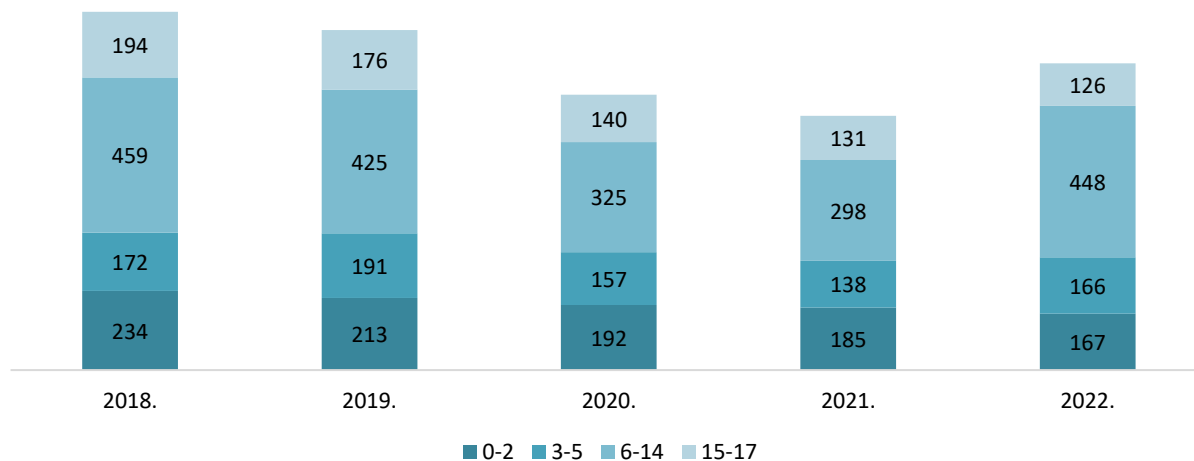
4.7 ЗАШТИТА ДЕЦЕ И ВРШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА

Родитељско право изведено је из дужности родитеља и односи се на права и одговорности које родитељи имају према својој деци, односно заштиту личности, права и интереса детета. У ситуацијама у којима Центар за социјални рад препозна има сазнања да интереси детета могу бити угрожени, ради обезбеђивања заштите детета, предузима различите услуге (процена, планирање, реализација плана, праћење, саветодавни рад, итд.) и мере (превентивни надзор над вршењем родитељског права, корективни надзор), предлоге суду за заштиту права детета, предлоге за лишења родитељског права оба или једног родитеља, покретање прекршајних и кривичних поступака.

Уколико су живот и здравље детета непосредно угрожени или уколико предузете мере заштите не дају резултате, орган старатељства је у обавези да привремено, у неким случајевима и неодложно, издвоји дете из родитељске или друге породице до одговарајуће судске одлуке.

У току 2022. године ЦСР је као орган старатељства у циљу остваривања права на безбедност и сигурност детета интервенисао издвајањем 907 деце из породица. Посматрано у односу на узраст деце, највећи број или 49,4% издвојене деце припада категорији од 6 до 14 година, док је удео деце до три године 18,4%. Посматрајући петогодишњи период у 2022. години је број деце које је орган старатељства издвојио из породице мањи за 14,4%. У односу на 2021. годину број издвојене деце из породице повећан је за 20,6% (Графикон бр. 42).

Графикон бр. 42: Деца издвојена из породице у току године према узрасту детета, 2018 - 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Када је реч о поступцима за вршење родитељског права, односно судским споровима у којима се одлучује о правима детета или о правима и дужностима из садржаја родитељског права, у 2022. години, 70,6% деце евидентирано је у споровима који се тичу вршења родитељског права (Графикон бр. 43).

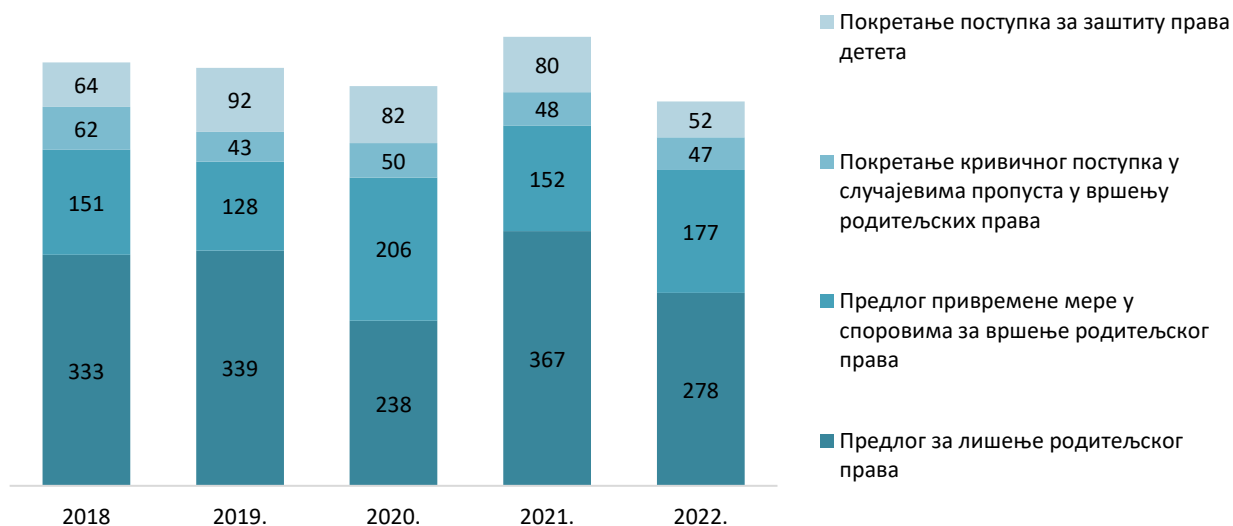
Графикон бр. 43: Деца у споровима у којима се одлучује о правима детета или о правима и дужностима из садржаја родитељског права, 2022. (%)

Извор: Извештаји ЦСР

ЦСР је у 2022. години покренуо 554 поступака пред судом у вези са правима и дужностима из садржаја родитељског права. Број поступака у 2022. години је у односу на 2021. годину смањен је за 14,4%. Међу поступцима су најбројнији предлози за лишење родитељског права са 50,2% и такав тренд присутан је у протеклих пет година (Графикон бр. 44).

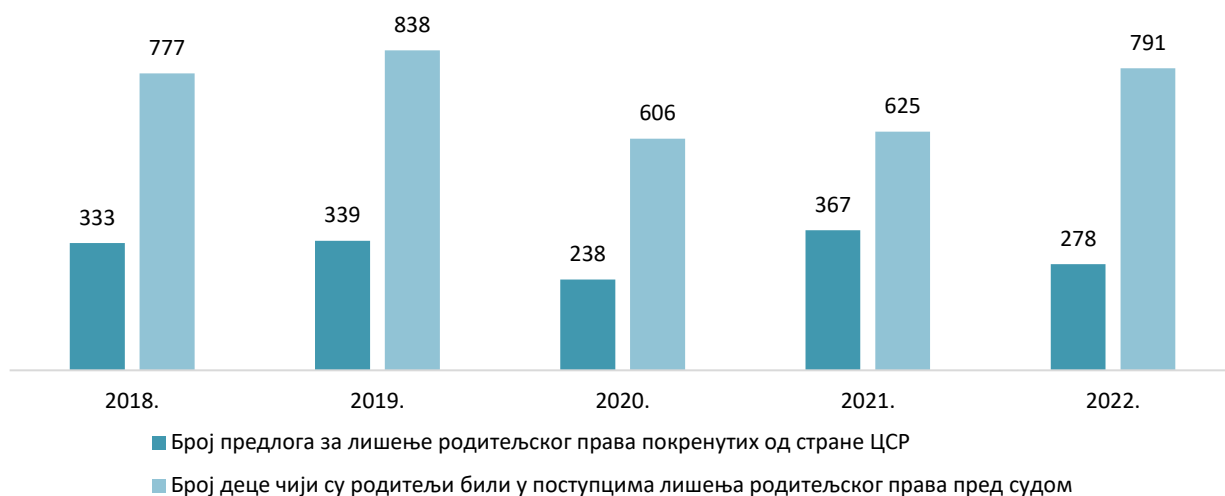
Графикон бр. 44: Поступци које је ЦСР покренуо пред судом у вези са правима и дужностима из садржаја родитељског права, 2018 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Број покренутих поступака пред судом од стране ЦСР у вези са лишењем родитељског права у 2022. години је 278 што је за 24,2% мање у односу на претходну годину, док је број деце према чијим родитељима је покренут поступак лишавања већи у односу на претходну годину за 26,6% и износи 791 поступака (Графикон бр. 45).

Графикон бр. 45: Предлози за лишење родитељског права и број деце према чијим родитељима је покренут поступак за лишење родитељског права, 2018 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Центар за социјални рад као орган старатељства може обављати превентивни или корективни надзор над вршењем родитељског права. Превентивни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима омогућава родитељима да врше родитељско право у циљу заштите интереса детета (обухвата поступке одређивања личног имена, располагања имовином, итд).²⁸

Корективни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када је интерес детета у билошкој породици угрожен, а процењује се да постоји капацитет породице да се постигне позитивна промена и унапреде родитељске компетенције, односно да се одговори на потребе детета на примеренији начин.

Мере корективног надзора су:

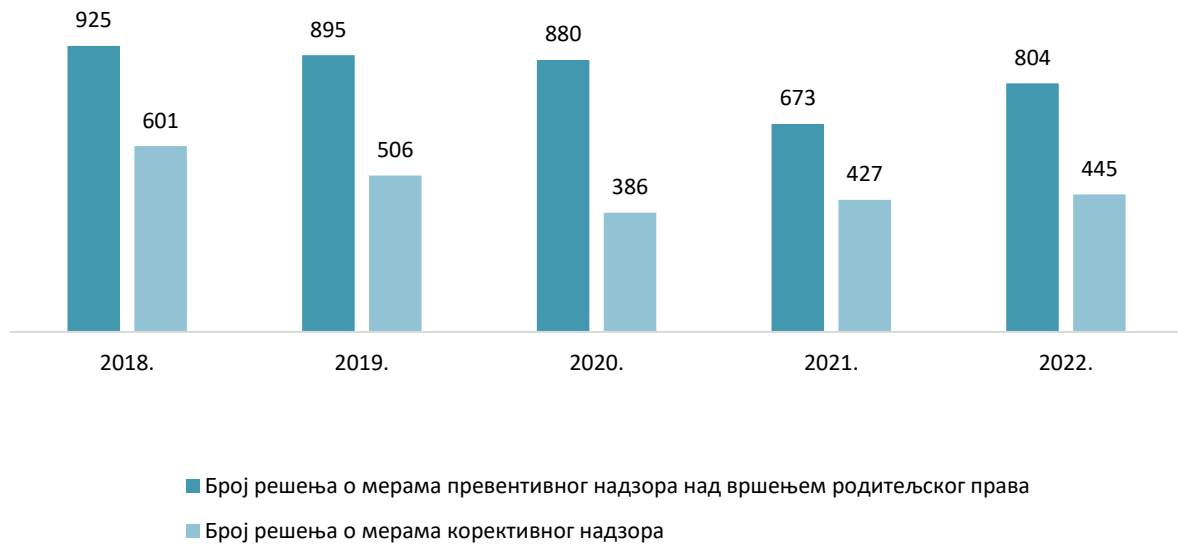
- Упозорење родитељима на недостатке у вршењу родитељског права
- Упућивање родитеља на разговор у породично саветовалиште или установу специјализовану за посредовање у породичним односима
- Захтев родитељима да положи рачун о управљању имовином детета²⁹

У 2022. години донето је 804 решења о мерама превентивног надзора и 445 решења о мерама корективног надзора (Графикон бр. 46). У односу на претходну годину забележено је повећање броја решења о мерама превентивног надзора од 19,8%. Број решења о мерама корективног надзора је у 2022. години повећан за 4,2%. Посматрано у односу на петогодишњи период, број решења о мерама превентивног надзора смањен је за 13,1%, док се број решења корективног надзора смањио за 26%.

²⁸ Члан 79. Породичног закона („Сл. гласник РС“ бр. 8/2005, 72/2011 - др. закони 6/2015)

²⁹ Члан 80. Породичног закона („Сл. гласник РС“ бр. 8/2005, 72/2011 - др. закони 6/2015)

Графикон бр. 46: Решења о мерама надзора над вршењем родитељског права, 2018 – 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

5. ЗАКЉУЧАК

Синтетизованим извештајем о раду центара за социјални рад у Србији представљени су подаци о раду ЦСР у току 2022. године и израђен је у процесу редовног годишњег извештавања о раду установа у систему социјалне заштите. Укупно је достављено и анализирано 170 Извештаја о раду одељења ЦСР. Квалитет података у извештају зависи од квалитета достављених података за које одговорност носе ЦСР.

Број запослених радника на неодређено време у ЦСР у 2022. години смањен је за 18,2% у односу на 2013. годину, док се у последњих пет година одржава на истом ниову са највећом променом од 1,5%.

Кретање броја корисника на евиденцији ЦСР у десетогодишњем периоду показује континуиран тренд повећања до 2018. године, након чега долази до благог смањења броја корисника. Укупан број корисника у 2022. години је у односу на 2018. годину мањи за 6,2%, иако је у односу на 2013. годину већи за 8%.

Стопа обухвата корисника на евиденцији ЦСР у односу на општу популацију Србије у 2022. години износи 100,1, што значи да у просеку од 1.000 становника у Србији 100 становника су корисници услуга ЦСР. Највећа стопа обухвата становништва који су на евиденцији ЦСР у односу на регионалну распрострањеност континуирано се бележи у Јужној и Источној Србији са стопом од 124,7, док најмањи број грађана, односно најнижу стопу обухвата има београдски регион 67,5. У старосној структури корисника у 2022. години доминирају одрасли корисници са 46,3%, удео деце је 25,5%, старијих 19,3%, а младих 9%. Највише корисника на евиденцији ЦСР континуирано припада корисничкој групи материјално угрожених корисника. Процент ове корисничке групе у 2022. години износи 50,3% код деце, односно 56,3% код пунолетних. Велика заступљеност ове категорије грађана у систему социјалне заштите је у складу са статистичким истраживањима која се баве сиромаштвом. Према последњим доступним подацима из АПД-а проценат становништва у апсолутном сиромаштву у РС у 2021. години износио је 6,9%, а чак 21,2% становништва је у ризику од релативног сиромаштва (EU – SILC).

Најчешћи разлог примене мера старатељске заштите над децом у 2022. години јесте лишење родитељског права, односно пословне способности родитеља. Највећи број деце према којој су примењене мере старатељске заштите, односно 67,3% живи у хранитељским породицама. Доминантан разлог примене привремене старатељске заштите јесте спреченост родитеља да врше родитељску дужност и неадекватно родитељско старање. ЦСР у значајној мери обављају улогу вршиоца дужности старатеља, у 45,8% код старатељске заштите, а у 41,7% код привремене старатељске заштите.

Највећи број пунолетних корисника који су под старатељском заштитом припада категорији одраслих корисника, односно корисника старости од 26 до 64 година. Већина корисника, односно 46,7% који су под сталном старатељском заштитом живе у дому, док је 37,8% је у сродничким породицама. Дужност старатеља у 73,3% случајева обављају физичка лица. Подаци о броју привремених старатељстава говоре да је 51,8% од укупног броја решења реализовано за старије кориснике. У 77,5% случајева привремени старатељ је физичко лице.

Подаци о смештају деце на домском и хранитељском смештају у 2022. години и даље говоре у прилог процесу деинституционализације, која је један од главних циљева реформе система

социјалне заштите. Десетогодишњи тренд показује смањење укупног броја деце на смештају у систему социјалне заштите за 9,9% у односу на 2013. годину, као и да је удео деце на породичном смештају у континуираном порасту.

У 2022. години настављен је петогодишњи тренд смањења броја издвојене деце од стране ЦСР као органа старатељства у циљу заштите и остваривања права на безбедност и сигурност детета. У односу на 2018. годину, у 2022. години издвојено је 14,4% мање деце, док је у односу на претходну годину број издвојене деце већи за 20,6%. Удео деце до три године издвојене из породице у 2022. години је 18,4%.

Усвојење као трајни и најпотпунији облик породично правне заштите детета без родитељског старања у последњих десет година варира. У 2022. години усвојено је 94 деце, а од укупног броја усвојене деце 16% деце је усвојено од стране страних држављана.

Иако је 2020. године дошло до значајнијег смањења броја пунолетних корисника на смештају, што се везује за последице пандемије изазване вирусом корона, од 2014. године, број пунолетних корисника на смештају континуирано расте. У 2022. години број пунолетних на смештају већи је за 59,1% у односу на 2013. годину. Од укупног броја пунолетних корисника на смештају у установама социјалне заштите у 2022. години, 70,3% су старији корисници, одрасли чине 27,4%, док је младих 2,3%.³⁰

У периоду од 2013. до 2018. године пораст пријава насиља је најизраженији, након чега је настављен тренд мањег интензитета. Према старосној структури жртве, континуирано највећи број пријава насиља се односи на одрасле кориснике, а најмањи на младе. У односу на полну структуру највећи број пријава насиља односи се на особе женског пола у свим старосним категоријама: код деце 51%, код младих 73,2%, код одраслих 73,8%, а код жена старијих од 65 година 63,8%. Значајнији пораст пријава насиља над женама посебно је видљив код пунолетних. У односу на врсту насиља, физичко и емоционално или психичко насиље доминирају у последњих десет година. Психичко насиље показује највећи пораст и у последње три године је доминантан облик насиља. У 2022. години удео психичког облика насиља је 49%, а физичког 42,6%.

Посматрајући петогодишњи период, до 2021. године је присуан тренд смањења броја деце и млађих пунолетника у сукобу са законом и са проблемима у понашању. У 2022. години број деце и млађих пунолетника повећан је за 4,1% у односу на претходну годину. Од укупног броја деце и млађих пунолетника у сукобу са законом и са другим проблемима у понашању, 58,6% деце је у сукобу са законом, док су код остале деце евидентирани проблеми у понашању.

Предлози за лишење родитељског права континуирано су најбројнији међу поступцима које ЦСР покреће пред судом у вези са правима и дужностима из садржаја родитељског права. У односу на укупан број покренутих поступака, у 2022. години удео предлога за лишење родитељског права је 50,2%.

³⁰ Извори података о укупном броју пунолетних корисника на смештају у систему социјалне заштите су установе за смештај корисника, које обухватају установе из јавног и општег сектора (приватни лиценцирани домови за смештај).